

Маҷаллаи илмӣ - оммавӣ ва фарҳангӣ

Ҷиҳри хирад

2(4)/2023

Китобхонаи давлатии
патентно техникаӣ

www.kdpt.tj

«Ҳар як давлат хоҳ хурд бошад, хоҳ бузург бо забон зинда аст ва забон яке аз рукнҳои муҳими давлатдорӣ ва муқаддасоти миллӣ ба ҳисоб меравад. Барои нест намудани як давлат аввал забон, сипас таъриху фарҳанги онро аз байн мебаранд»

Эмомалӣ Раҳмон

МУНДАРИҶА

3. ВАЪДИ ИХТИРОЪКОРӢ ДАР ҶУМӢУРИИ ТОҶИКИСТОН (маълумоти таҳлилӣ барои давраи солҳои 1993-2022)	Исмоилзода Мирзо Ҳайдарбек
Директори МД ММПИ

Назаров Баҳодур Исмоилович
Мутахассиси МД ММПИ |
| 33. КИТОБХОНАИ МИЛЛӢ ДАР ШАРОИТИ ҶАӢОНИШАВИИ ФАЪЗОИ ИТТИЛООТӢ | Шариф КОМИЛЗОДА,
номзади илмҳои педагогӣ, дотсент

У. Содиқов
Мудири шуъбаи ташкилӣ ва кор бо кадрҳои Кумитаи иҷроияи ХҲДТ дар ноҳияи Шохмансур |
| 41. НАСЛИ ИМРӢЗ ВА УМЕДИ ФАРДО | |
| 44. САӢИФАИ ФАРОӢАТӢ | Маводҳоро аз интернет
А.Каримова ҷамъ овард |

Ҳерои хирад

Маҷаллаи илмӣ - оммавӣ ва фарҳангӣ

Муассис:
Китобхонаи давлатии
патентуи техникӣ

Муассисаи давлатии
«Маркази миллии патенту иттилоот»-и
Вазорати рушди иқтисод ва савдои
Ҷумҳурии Тоҷикистон

Нишонӣ: 734042 ш. Душанбе, кӯч. Айни 14а

Маҷалла дар Вазорати фарҳанги
Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти
№ 243 / МҶ-97 аз 12.04.2022 ба
қайд гирифта шудааст.

Сармуҳаррир:	Т. Холиқов
Масъули нашр:	Сидиқов М.
Ҳайати мушавара:	Раҷабзода П.
Ҳайати таҳририя:	Сидиқов М. Бутаева Г. Назарова Д.
Мухаррир:	Сидиқов М.
Ороиши компютерӣ:	Сидиқов Э.

Масъулияти саҳеҳии
маълумотҳо, санаду иқтибосҳо
ба зиммаи муаллифони аст.

Ба ҷоп имзо шуд: 16.05.2022
Ҷузъи ҷопи: 2,2
Адади нашр: 100 дона

ВАЗЪИ ИХТИРОЪКОРӢ ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

(маълумоти таҳлилӣ барои
давраи солҳои 1993-2022)

Исмоилзода Мирзо Ҳайдарбек
Директори МД ММПИ

Назаров Баҳодур Исмоилович
Мутахассиси МД ММПИ

Яке аз нишондиҳандаҳои рушди ҷомеа ин сатҳи офариниши неъматҳои моддию маънавӣ баҳри беҳтар кардани шароити иҷтимоӣ-иқтисодӣ мебошад. Дар навбати худ пайдоиши неъматҳои моддию маънавӣ ба қатори мавҷудияти сарватҳои табиӣ ва дигар сарватҳои дарихтиёрбуда аз сатҳи сифатноки донишҳо ва андешаронии солими аъзоёни ҷомеа махсусан донишмандон, мутахассисони соҳаҳои гуногун ва дигар аҳли эҷод вобастагӣ дорад, ки аз қатори онҳо навоарон ва ихтироъкоронро ба таври алоҳида ҷудо кардан мебояд.

Маҳз ҳамин гуруҳ аз аҳли ҷомеа бо фаъолияти кошифона, навоарона ва ихтироъкоронаи худ дар офариниши неъматҳои моддию маънавӣ фаъолона ширкат варзида дар баъзе ҳолатҳо тавре таърих гувоҳи медиҳад бе ҷуброни заҳмати худ ба инсоният неъматҳои пураарзиш ва таҳавулотоварро пешниҳод намудаанд. Нуқтаи муҳим дар он аст, ки бо пешниҳоди натиҷаи заҳматҳои таҷрибавӣ ва илмӣ худ онҳо номи худро дар саҳфаи ҳаёти инсоният абадӣ гардониданд. Аз қабиле чунин афроди бузург

олимони абадӣ Абӯалӣ Ҳусайн ибни Абдуллоҳ ибни Сино, Абуабдуллоҳ Муҳаммад ибни Мӯсо Ал-Хоразмӣ, Фиёсуддин Абулфатҳ Умар ибни Иброҳими Хайёми Нишопурӣ, Сай Лун, Шен Ко, Сзен Гулян, Дин Ду, Ян Ванде, Архимед Сиракузский, Герон Александрийский, Ленонардо да Винчи, Джеймс Ватт, Никола Тесла, Алберт Энштейн, Королёв Сергей Павлович, Лазар Сербин, Андрей Нартов, Иван Ползунов, Михаил Ломоносов, Георг Симон Ом ва садҳо дигар солимфикронро аз қабиле миллату халқиятҳои гуногуни китъаҳои оламро ёдрас шудан мумкин аст.

Бебаҳс чунин афрод бо зеҳни баланди худ дар беҳшавии рӯзгори инсоният саҳми пурбаҳо гузоштаанд.

Ин аст, ки Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ҷиҳати нақши баланди аҳли зеҳн дар рушди ҷомеа чунин иброз доштаанд: «Аз ҳамаи бойигариҳои фаровони моддӣ ва табиӣ, ки Ватани мо дорад, сарвати муҳимтарин ва бебаҳотарин-иқтидори ақлии ҷомеаи мост!».

Воқеан тайи даҳсолаҳои охир Пешвои миллат ҷиҳати дастгирии аҳли илм, ва ашхоси дорои зеҳни воло, махсусан дар самти пешрабии илмҳои дақиқ, рушди фаъолияти навоарию ихтироъкорӣ ва тарбияи насли оянда дар ин руҳия, дастуру тавсияҳои арзишмандро ироа намудаанд, аз он ҷумла:

1. «Агар мо хоҳем, ки Тоҷикистонро дар оянда ободу осуда гардонем, имрӯз бояд барои наврасону ҷавонони соҳибистеъдоди ҷӯянда шароит фароҳам оварем. Инчунин барои ихтироъкорону эҷодкорони асил ҳамаи заминаҳоро муҳайё созем, то ки онҳо тавонанд бо корҳои сермаҳсули илмӣ эҷодӣ ва навоарӣ машғул бошанд.» (Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ. ш. Душанбе 24.04.2010);

2. «Гарчанде Соли маориф ва фарҳанги техниро соли 2010 бомуваффақият ҷамъбаст намуда бошем ҳам, ин масъаларо набояд аз мадди назар дур созем. Баръакс, бояд ҳамасола ба рушди соҳаи маориф ва тафаккури техникий кўдакону наврасон, омўзиши илмҳои табиӣ риёзӣ, истифодаи технологияҳои иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ тадбирҳои амалӣ андешем ва тавассути чорабиниҳои мухталиф ин иқдомҳоро амалӣ гардонем.

Рушди тафаккури техникий кўдакону наврасон бояд вазифаи муҳими роҳбарони муассисаҳои таълимии ҳамаи зинаҳои таҳсилот, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва вазорату идораҳои дахлдор бошад.

Баръакс, мо ҳар қадаре Ватан ва миллатамонро дўст дорем, бояд ба ҳамон андоза кўшиш намоем, ки арзишҳои илмиву фарҳангии умумибашарӣ, дастовардҳои технику технологияи замонавӣ ва кашфиёту бозёфтҳои наватинро омўзем ва онҳоро дар ҳаёт татбиқ намоем.» (Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ. ш. Душанбе 20.04.2011);

3. «Бо истифода аз имкониятҳои, ки давлат ва Ҳукумати мамлакат фароҳам оварда истодааст, муассисаҳои академӣ бояд бо роҳи

анҷом додани кашфиёту ихтирооти нав, ҷорӣ намудани усулҳои инноватсионӣ пешбурди таҳқиқоти илмӣ ва техникаву технологияҳои муосир дар рушди минбаъдаи иқтисоди миллиамон саҳми фаълтар гузоранд.

Вазорати кишоварзӣ ва Академияи илмҳои кишоварзиро зарур аст, ки барои таъмин намудани иҷрои барномаҳои рушди соҳа, афзун гардонидани истеҳсоли маҳсулоти кишоварзӣ бо истифода аз механизми дастгирии молиявии давлатӣ ба масъалаҳои беҳтар гардонидани заминаи моддиву техникий хоҷагиҳои кишоварзӣ, таъмин намудани онҳо бо техникаву таҷҳизоти кишоварзӣ, инчунин васеъ ҷорӣ намудани дастовардҳои илм ва технологияҳои инноватсионӣ дар таъмини рушди соҳа аҳамияти аввалиндараҷа диҳанд.» (Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ. ш. Душанбе 23.04.2014);

4. «Илм дар шароити муосир нақши калидӣ дошта, ба рушду тараққиёти давлат мусоидат менамояд.

Мутаассифона, дар кишвари мо ихтироъкорӣ ва навоарӣ ҳанӯз кам буда, бозёфтҳои илмҳои дақиқ ва технику технология назаррас нестанд.

Дар замоне, ки илму технология бо суръати кайҳонӣ пеш меравад, дар илми тоҷик навагонӣ ва ташаббусҳои илмӣ кам ба мушоҳида мерасанд, афроди лаёқатманд, ихтироъкор ва наваҷӯ ба ҷодаи илмҳои дақиқ ҷалб карда намешаванд ва мавзӯҳои фармоишӣ барои талаботи давлат равона намегарданд.

Дар мамлакат дар шароити имрӯза рушди илмҳои бунёдӣ муҳим ва афзалиятнок буда, пешбурди корҳои илмиву таҳқиқотӣ вазифаи аввалиндараҷаи олимони ин соҳа маҳсуб меёбад, ки он беҳбудии ҷиддӣ меҳодад.

Бо мақсади беҳтар намудани натиҷаи корҳои илмиву таҳқиқотӣ дар ин самт ва истифодаи амалии онҳо дар рушди истеҳсолоти ватанӣ пешниҳод менамоем, ки дар сохтори Академияи илмҳо Маркази таҳқиқоти технологияи инноватсионӣ таъсис

дода шуда, донишмандони техникаву технология, ҷавонони болаёқат ва ихтироёкор ба корҳои илмиву пажӯҳишӣ ҷалб карда шаванд.

Ҳамзамон бо ин, ҷиҳати иҷрои мавзӯҳои фармоишӣ ва истифодаи самараноки онҳо зарурати таҷдиди назар кардани маблағгузори соҳаи илм ба миён омада, Ҳукуматро зарур аст, ки масъалаи мазкурро омӯхта, ҷиҳати ба танзим даровардани он чораҷӯӣ намояд.

Бовар дорам, ки минбаъд олимони мо дар доираи стратегияву барномаҳои давлатӣ таҳқиқот бурда, ба масъалаи тарбияи муҳаққиқони ҷавони ихтироёкору навоар эътибори ҷиддӣ медиҳанд. (Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ. ш. Душанбе 22.12.2016);

5. «Сармояи инсонӣ ҳамчун муҳаррики пуриқтидор ба пешрафти инноватсия ва технологияҳои нав мусоидат мекунад ва бинобар ин, илми муосири ватанӣ бояд ҷавонро бештар ба илмомӯзӣ, татбиқи лоиҳаҳои инноватсионӣ ва таҳқиқи масъалаҳои иқтисоди рақамӣ сафарбар намояд.

Махсусан, вусъат додани раванди ихтироёкорӣ, азхудкунии технологияҳои инноватсионӣ ва ҷорӣ кардани онҳо дар истеҳсолоти вазифаи аввалиндараҷаи олимони кишвар махсуб меёбад.» (Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ. ш. Душанбе 22.12.2017);

6. «Таҳким бахшидани иқтидори илмии кишвар, ҷорӣ кардани ихтироот дар истеҳсолот, устувор гардонидани пояҳои моддиву техникаи муассисаҳои таълимӣ, баланд бардоштани сифати таълим дар ҳамаи зинаҳои таҳсилот, ҷалби боз ҳам васеи истеъдодҳои ҷавон ба омӯзиши технологияҳои муосир ва корҳои эҷодиву техникӣ вазифаи муҳимтарини соҳаҳои илму маориф мебошад.

Аз ин рӯ, мо ба соҳаҳои илму маориф эътибори аввалиндараҷа дода, ислохотро дар ҳамаи зинаҳои таҳсилот бомаром идома

медиҳем ва мушкilotи мавҷударо давра ба давра бартараф мекунем.»;

«... бо дарназардошти аҳамияти соҳаи саноат дар ҳалли масъалаҳои иқтисодиву иҷтимоӣ ва таъсиси ҷойҳои корӣ пешниҳод менамоям, ки саноатикунони босуръати кишвар ҳадафи чоруми миллӣ эълон карда шаванд» (Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ. ш. Душанбе 26.12.2018);

7. «Роҳбарону кормандони соҳаи маорифро зарур аст, ки дар баробари ҷунин дастгириҳои давлат ва афроди ватандӯст сатҳу сифати таълимро дар ҳар як муассисаи таълимӣ, сарфи назар аз шакли моликияти онҳо ва дар ҳамаи зинаҳои таҳсилот баланд бардоранд.

Инчунин, назорати азхудкунии донишҳои замонавиро пурзӯр гардонида, наврасону ҷавонро ба мутолиаи китобҳои бадеиву илмӣ ташвиқ намоянд, қобилияти эҷодии онҳоро тақвият бахшанд ва ба таълими фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ таваҷҷуҳи бештар зоҳир намоянд.

Вобаста ба ин, пешниҳод менамоям, ки ба хоҳири боз ҳам бештар ба роҳ мондани омӯзиши илмҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ, инчунин, барои тавсеаи тафаккури техникаи насли наврас солҳои 2020 -2040 «Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф» эълон карда шаванд.» (Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ. ш. Душанбе 26.12.2019);

8. «Мо минбаъд низ ба рушди соҳаи варзиш, оммавиғардонии он, ташаккули тарзи ҳаёти солим ва ҷалби боз ҳам бештари ҷавонон ба ҳаёти сиёсии ҷомеа, баланд бардоштани майлу рағбати онҳо ба илмомӯзиву навоарӣ, дарёфту дастгирӣ кардани истеъдодҳои ҷавон ва бунёди инфрасохтори замонавии мучаҳҳаз бо лавозимоти зарурӣ барои ҷавонон диққати аввалиндараҷа медиҳем.» (Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба

Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳурӣ» ш. Душанбе 26.01.2021);

9. «Бо истифода аз имкониятҳои, ки давлат ва Ҳукумати мамлакат фароҳам оварда истодааст, муассисаҳои илмиву таҳқиқотӣ ва таҳсилоти олии бояд бо роҳи анҷом додани кашфиёти ихтироот, ҷорӣ намудани усулҳои инноватсионии пешбурди таҳқиқоти илмӣ ва техникаву технологияҳои муосир дар рушди минбаъдаи иқтисоди миллиамон саҳми фаъолтар гузоранд.» (Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон «Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳурӣ» ш. Душанбе 23.12.2022);

10. «Соли рушди сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ эълон шудани соли 2018, ки ҳадафи асосии он муаррифии шоистаи миллати тоҷик мебошад, дар навбати аввал, ба эҳёи ҳунарҳои миллӣ ва афзоиши дастрасии шахсони эҷодкору соҳибистеъдодӣ кишварамон мусоидат хоҳад намуд. Ниёгони мо аз замони ҳеле қадим ба ҳунардорӣ ва касбии рӯоварда, дар тӯли асрҳои зиёд ҷиҳати эҷоди садҳо навъи ҳунарро роҳи кушодаанд.

Имрӯз аксари иттифоқҳои эҷодӣ, аз ҷумла адибон, рассомон, меъморон, оҳангсозон, рӯзноманигорон, синамогарон, намоёндогони соҳаҳои иҷтимоӣ, бахусус, омӯзгорон, олимони табибон ва аҳли фарҳанг дар таҳкими давлатдорӣ миллӣ ва муаррифӣ кардани Тоҷикистони азиз фаъолона иштирок дошта, аз манфиатҳои давлату миллат пуштибонӣ менамоянд.

Мо ба нерӯи созандаи шумо - зиёиёни Ватан бовару эътимод дорем ва минбаъд низ пайваста ба ин нерӯи таъки карда, дар иттиҳоди ҳамбастагӣ давлат ва ҷомеа ба сӯйи пешрафту тараққиёт раҳнамоӣ хоҳем кард.» (Суханронӣ дар вохӯрӣ бо зиёиёни мамлакат. ш. Душанбе 19.03.2018);

11. «... мо имконият дорем, ки бо ёрии олимону муҳаққиқони ихтироёкори соҳаҳои физика, химия, технология, биология ва физиологияи растаниҳо истеҳсоли баъзе таҷҳизоти техникаро дар мамлакат ба роҳ

монем ё навъҳои гуногуни тухмии зироатҳоро ҳудамон истеҳсол кунем.

Инчунин, олимоне, ки ихтирооташон дар истеҳсолоти ватанӣ ҷорӣ мешаванд, ба мукофотҳои давлатӣ пешниҳод карда шаванд. Ҳамчунин, Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолиро зарур аст, ки бо истифода аз таҷрибаи олимони муассисаҳои таълимӣ, ки дар сохтораш фаъолият менамоянд ва аз ҳисоби мавзӯҳои фармоишии соҳаи тиб ҷиҳати ҳалли камбудҳои чораҷӯӣ карда, ба рушди илми тиб ва ихтирооти нав дар ин самт диққати аввалиндараҷа диҳад.

Аз ин рӯ, ба мақсад мувофиқ аст, ки баъзе таҳқиқоти илмӣ олимони ихтироёкор, магистру аспирантҳо ва докторантҳо дар ҳамкорӣ бо субъектҳои хоҷагидор иҷро ва дар истеҳсолот амалӣ карда шаванд. Сеюм. Муассисаҳои таҳқиқотии ҳамаи сохторҳои илмӣ ҷиҳати дар истеҳсолот ҷорӣ шудани ихтирооти худ бо ниҳодҳои давлатӣ, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, соҳибкорон ва саноатчиён ҳамкориро ба роҳ монда, ба ин корхонаву ширкатҳо барои маблағгузорӣ қардан ҷиҳати амалӣ гардидани дархостҳои илмиашон пешниҳод манзур намоянд.

Чордахум. Кумитаи телевизион ва радио вазифадор карда мешавад, ки дар муддати шаш моҳ шабакаи нави телевизиониро бо номи «Илм ва табиат» таъсис диҳад ва дар ин шабака ва шабакаи «Баҳористон» таълими фанҳои табиӣ, дақиқ, риёзӣ, техникӣ ва технологиро ба роҳ монда, бо ин мақсад омӯзгорони ботаҷриба ва донишмандони соҳаро ҷалб намояд ва дар барномаҳои ҳаррӯзаи ин шабакаҳо дастовардҳои илми ватанию ҷаҳонӣ ва ихтирооти инноватсиониро муаррифӣ созад» (Суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар вохӯрӣ бо олимони кишвар. ш. Душанбе 18.03.2020).

Қайд қардан зарур аст, ки дастуру тавсияҳо ва дар маҷмӯъ таваҷҷуҳи Пешвои миллат ба соҳаи танҳо бо нуқтаҳои дар боло дарҷшуда инчунин дар дигар мавридҳо низ ироа гардидаанд ва мақсади асосии ёдоварӣ аз

дарҷ намудани нақши арзишманди онҳо дар рушди соҳа иборат мебошад.

Дар қатори таваҷҷуҳи хоси Пешвои миллат ба соҳа, аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон чораҳои зарурии дигар низ роҳандозӣ гардидаанд, ки дар тақмили заминаи ҳуқуқӣ ва чорабиниҳои таъсирбахш таҷассум гардидаанд.

Заминаи ҳуқуқии барои иҷрои пайваста ва барои давраҳои муайян равонагардида, ки танзими самти ихтироъкорӣ навоарӣ, ҳифз ва ҳимояи ҳуқуқҳои аҳли эҷод (махсусан дар фаъолияти навоарию ихтироъкорӣ) бо иҷрои муқаррароти онҳо анҷом дода мешавад аз Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон сарчашма гирифта ҳамзамон танзимкуниҳоро бо дигар санадҳо аз қабилӣ Кодекси Ҷумҳурии Тоҷикистон (қисми 3), Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ихтироъ», Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти инноватсионӣ», Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 декабри соли 2012 «Дар бораи таъсиси Шӯрои милли оид ба ҷамоҳангсозӣ ва рушди соҳаи моликияти зеҳнӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 декабри соли 2014 «Дар бораи таъсиси Шӯрои милли оид ба ҷамоҳангсозӣ ва рушди соҳаи моликияти зеҳнӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 июни соли 2014 «Дар бораи Стратегияи миллии рушди моликияти зеҳнии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2014-2020», Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 10 июни соли 2021, №210 дар бораи тасдиқи «Стратегияи миллии рушди моликияти зеҳнии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030» дар бар мегирад.

Вобаста ба ин, нуқтаи муҳимро аз муқаррароти Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дарҷ менамоем, ки дар моддаи 40 он чунин қайд гардидааст: «Ҳар шахс ҳуқуқ дорад озодона дар ҳаёти фарҳангии ҷомеа, эҷоди бадеӣ, илмӣ ва техникӣ ширкат варзад, аз дастовардҳои онҳо истифода кунад. Сарватҳои фарҳангӣ ва маънавиро давлат ҳимоя мекунад. Моликияти зеҳнӣ таҳти ҳимояи қонун аст.».

Ба қатори танзими заминаи ҳуқуқӣ, бо супоришҳо ва дастгириҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон чорабиниҳои гуногун аз қабилӣ форумҳо, озмунҳо ва дигар чорабиниҳои омӯзишӣ роҳандозӣ гардида дар оянда низ амали карда мешаванд. Вобаста ба ин самт баргузори «Озмуни ҷумҳуриявии «Илм-фурӯғи маърифат», «Форуми ихтироъкорони Ҷумҳурии Тоҷикистон», Озмуни ҷумҳуриявии «Ихтироъкори бехтарини Тоҷикистон», Фестивал-Озмуни ҷумҳуриявии «Навоарон ва ихтироъкорони наврас ва ҷавон», «Ҳафтаи илм, технология, инноватсия ва ихтироъкории наврасону ҷавонони шаҳри Душанбе», семинар-машваратҳо дар доираи мавзӯи «Асосҳои моликияти зеҳнӣ», ва дигар чорабиниҳои монандро ёдрас шудан зарур аст.

Вобаста ба вазъи ихтироъкорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон қайд кардан зарур аст, ки заминаи муҳими таҳлил бо назардошти мавҷудияти заминаи ҳуқуқӣ ва дастгириҳои давлатӣ ин нишондиҳандаҳои соҳа мебошад. Бо ин мақсад чиҳати хулосабарорӣ як қатор таҳлилҳои оморӣ нишондиҳандаҳо оварда мешавад.

Яке аз нишондиҳандаҳои муҳим ин оморӣ пешниҳоди ариза барои ба даст овардани соҳибҳуқуқӣ ба ихтироъ мебошад, ки ҷараёни ҳифз ва ҳимояи ҳуқуқи муаллифони ихтироъкорон ва дорандагони ҳуҷҷатҳои муҳофизатӣ ба ихтироъ, (патент ва ё нахустпатент ба ихтироъ) пас аз коркард ва офариниши ихтироъ аз он сарчашма мегирад.

МАЪЛУМОТИ ОМОРӢ
ОИД БА ПЕШНИҲОДИ АРИЗА БАРОИ ГИРИФТАНИ ҲУҶҶАТИ
МУҲОФИЗАТӢ БА ИХТИРОӢ (ПАТЕНТ) ДАР СОЛҲОИ 1993-2022

Ҷадвали 1

Р/Т №	Соҳаи ихтироъ*	Солҳо (теъдоди ариза), миллий/хориҷӣ														
		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
1.	Қонеъгардонии талаботҳои ҳаёти инсон				4				1	18			3			
2.	Тиб	1	29	8	44	16	22	11	21	32	19	11	13	17	12	9
3.	Кишоварзӣ		10	6	5	2	2	8	3	3	7	4	3	2		
4.	Бойторӣ				4	2	4	4	3		1	4	3			
5.	Ҷараёнҳои гуногуни технологӣ			1		4	1			1	1		1	1	1	1
6.	Интиқолдиҳӣ		5		7	1				1						
7.	Кимиё		82	22	44	26	6	7	4	4	3	3	1	1	3	7
8.	Металлургӣ		17	4	14				1	1	1					1
9.	Саноат (аз он ҷумла хуруқворӣ)		11	2		1	1		5	6		2	2	5	1	
10.	Насосӣ	1				7		3		4		1		1	1	1
11.	Соҳтмон		4		15	5	2	1	2	4	1	3	4	1		2
12.	Қорҳои кӯҳӣ				1										1	
13.	Механика		13	13	10	1	5	5	8	2	3	2	2	1		1
14.	Мошинасозӣ	1							1							
15.	Гармидиҳӣ		2	2	1										2	1
16.	Физика	1	6	6	14	5	1	4	4	1	1	1	1	4	4	1
17.	Барқ	1	9	1	10	3	2			1			1	2		
Ҳамагӣ, аз он ҷумла миллий/хориҷӣ		5 3/2	188 24/164	65 31/34	173 32/141	73 22/51	46 37/9	43 42/1	53 48/5	78 77/1	34 37/0	31 30/1	34 33/1	35 30/5	25 24/1	24 19/5
* Соҳаҳо бо назардошти синфҳои бобҳои Синфбандии байналмилалӣ патентӣ (СБП) ҷудо карда шудаанд.																

ОИД БА ПЕШНИХОДИ АРИЗА БАРОИ ГИРИФТАНИ ХУЧЧАТИ МУҲОФИЗАТӢ БА ИХТИРОЪ (ПАТЕНТ)
ДАР СОЛҲОИ 1993-2022

МАЪЛУМОТИ ОМОРИ

Идомаи ҷадвали 1

р/ т №	Соҳаи ихтироъ*	Солҳо (теъдоди ариза), миллий/хориҷӣ															Ҳамагӣ
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
1.	Қонеъгардонии талаботҳои ҳаёти инсон						1					1	1			1	30
2.	Тиб	8	5	2	4		1								4	1	295
3.	Кишоварзӣ	2		2				1									60
4.	Бойторӣ	5															30
5.	Чараёнҳои гуногуни технологӣ																12
6.	Интиқолдиҳӣ																14
7.	Кимиё					1	1	2	1				1				219
8.	Металлургӣ		2	1		1											43
9.	Саноат (аз он ҷумла хурукворӣ)																36
10.	Насосӣ		1														20
11.	Сохтмон	4												1			49
12.	Қорҳои кӯхӣ																2
13.	Механика	5	1		1	1							1	8	5		88
14.	Мошинасозӣ																2
15.	Ғармидиҳӣ																8
16.	Физика	1		2				1				1	1			1	57
17.	Барқ			1				1									56
Ҳамагӣ, аз он ҷумла миллий/хориҷӣ		25	9	8	5	3	3	5	1			6	2	3			991
		24/1	9/1	5/3	4/1	2/1	1/2	4/1	1/0			6/0	0/2	0/3	0/9	0/3	534/457
* Соҳаҳо бо назардошти синфҳои бобҳои Синфбандии байналмилалӣ патентӣ (СБП) ҷудо карда шудаанд.																	
* Соли 2016 ариза пешниҳод нагардидааст																	

ОИД БА ПЕШНИХОДИ АРИЗА БАРОИ ГИРИФТАНИ ПАТЕНТИ АВРУОСИЁГӢ
ДАР СОЛҲОИ 2001-2022

МАЪЛУМОТИ ОМОРИ

Ҷадвали 2

р/т №	Соҳаи ихтироъ*	Солҳо (теъдоди ариза)															
		2001	2002	2003	2004*	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
1.	Қонеъгардони талаботҳои ҳаёти инсон																
2.	Тиб	1	1	3		1	1					1				2	
3.	Кишоварзӣ																
4.	Бойтори																
5.	Кимиё	1							1						1		
6.	Металлургӣ	1	1			1	1	1	1	2		1		1			
7.	Саноат (аз он ҷумла хурукворӣ)	1															
8.	Насоҷӣ															2	
9.	Сохтмон	1					1				1						
10.	Қорҳои кӯхӣ																
11.	Механика	1							1								
12.	Ғармидиҳӣ		1	1													
13.	Физика							1									
14.	Барқ			1									1				
Ҳамагӣ		6	3	5		2	1	2	2	3	2	1	2	1	2	4	
* Соҳаҳо бо назардошти синфҳои бобҳои Синфбандии байналмилалӣ патентӣ (СБП) ҷудо карда шудаанд.																	
* Соли 2004 ариза пешниҳод нагардидааст																	

МАЪЛУМОТИ ОМОРӢ
ОИД БА ПЕШНИҲОДИ АРИЗА БАРОИ ГИРИФТАНИ ПАТЕНТИ АВРУОСИЁГӢ
ДАР СОЛҲОИ 2001-2022

Идомаи ҷадвали 2

р/т №	Соҳаи ихтироъ*	Солҳо (теъдоди ариза)								Ҷамағӣ
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022		
1.	Қонеъгардонии талаботҳои ҳаёти инсон									
2.	Тиб	6	1	5	5	2	3	3	24	
3.	Кишоварзӣ	1		1	1				3	
4.	Бойторӣ								2	
5.	Кимиё		1			1			5	
6.	Металлургӣ					4			14	
7.	Саноат (аз он ҷумла хуруқворӣ)					2			3	
8.	Насоҷӣ		1				1		4	
9.	Сохтмон			3			2		8	
10.	Қорҳои кӯҳӣ									
11.	Механика	2							4	
12.	Ғармидихӣ								2	
13.	Физика				1	1			3	
14.	Барқ	1						1	4	
Ҷамағӣ		10	3	10	6	10	6	4	79	

* Соҳаҳо бо назардошти синфҳои бобҳои Синфбандии байналмилалӣ патентӣ (СБП) ҷудо карда шудаанд.

МАЪЛУМОТИ ОМОРӢ
ОИД БА ПЕШНИҲОДИ АРИЗА БАРОИ ГИРИФТАНИ ҲУҚҚАТИ МУҲОФИЗАТӢ БА ИХТИРОӢ (НАХУСТПАТЕНТ)
ДАР СОЛҲОИ 2004-2022

Ҷадвали 3

р/т №	Соҳаи ихтироъ*	Солҳо (теъдоди ариза), миллӣ/хориҷӣ														
		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1.	Қонеъгардонии талаботҳои ҳаёти инсон	1				8	6	3		1	2					
2.	Тиб	2	9	8	29	29	55	39	41	28	25	26	39	33	45	22
3.	Кишоварзӣ	3	7		15	11	6	19	14	9	5	9	15	12	3	19
4.	Бойторӣ		1	3	1	7	10	1		3	10	4	7	4	3	3
5.	Ҷараёнҳои гуногуни технологӣ				3			5						1	1	2
6.	Интиқолдиҳӣ	2														
7.	Кимйё		1		5	10	3	16	15	10	3	10	6	17	15	18
8.	Металлургӣ			1	5	7	2	13	8	11	5	6	5	9	2	6
9.	Саноат (аз он ҷумла хурукворӣ)	1		7	8	11	6	11	12	4		2	4	4		2
10.	Нассоҷӣ	1	6		2	4	5	3	6			3	2		1	12
11.	Сохтмон	2	4	2	2	1	1	9	12		3				3	3
12.	Обтаъминкунӣ		1			1	1									
13.	Қорҳои кӯҳӣ					1	1						1			
14.	Механика		1		6	8	19	12	20	1	5	7	3		2	4
15.	Мошинасозӣ		1		3						2					
16.	Ғармидиҳӣ			1		3		2	1	1	6		1	1		
17.	Физика			2	10	1	11	7	7	2	4	2	6	4	4	5
18.	Барқ	1		2	1	7	16	13	7	1	1	4	5		2	6
Ҳамагӣ, аз он ҷумла миллӣ/хориҷӣ		13 13/4	33 33/0	26 26/0	90 90/2	107 107/0	129 129/1	150 147/3	143 143/0	71 71/0	69 66/3	75 73/2	94 94/0	85 85/2	81 80/1	102 100/2

* Соҳаҳо бо назардошти синфҳои бобҳои Синфбандии байналмилалӣ патентӣ (СБП) ҷудо карда шудаанд.

[illegible]

Тавре аз Ҷадвали 1 бармеояд тайи солҳои 1993-2022 аз ҷониби шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон барои гирифтани патент ба ихтироъ 534 ариза пешниҳод гардидааст. Нишондиҳандаи аз ҳама баланд дар таносуби соли пешниҳод ба соли 2001 рост меояд, ки 77 ададро ташкил додааст. Мутассифона ин нишондиҳанда бо тағйирёбиҳои сол ба сол пастрфта дар панҷсолаи охир (солҳои 2018-2022) ба сифр баробар гардидааст.

Бо вучуди ба сифр баробар шудани пешниҳоди ариза барои гирифтани патенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби шахрвандони кишвар дар давоми солҳои 2001-2022 барои гирифтани патенти авруосиёғӣ, ки дар ҳашт давлат-аъзои Ташкилоти патентии авруосиёғӣ (Федератсияи Россия, Ҷумҳурии Беларусия, Ҷумҳурии Озарбойҷон, Ҷумҳурии Арманистон, Ҷумҳурии Қазоқистон, Ҷумҳурии Туркменистон, Ҷумҳурии Қирғизистон ва Ҷумҳурии Тоҷикистон) амал мекунад 79 адад ариза пешниҳод карда шудааст (Ҷадвали 3). Нишондиҳандаи аз ҳама баланд дар ин бахш дар солҳои 2010, 2018 ва 2020 дида мешавад, ки дар ҳар як соли ишорашуда 10 адад ариза пешниҳод шудааст. Соҳае, ки дар тамоми давраи таҳлилшаванда пешсаф аст ин соҳаи тиб бо пешниҳоди 24 адад ариза мебошад. Мавқеи дуюмро бошад соҳаи кимиё ишғол намудааст.

Қайд кардан зарур аст, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба қатори патент ба ихтироъ дигар ҳуҷҷатҳои муҳофизатӣ, аниқтараш нахустпатент ба ихтироъ низ дода мешавад.

Фарқияти «патент» ба ихтироъ ва «нахустпатент ба ихтироъ» дар он аст, ки барои гирифтани патент экспертиза барои ҷавобгу будан ба се талаботи патентпазирӣ - нави, сатҳи ихтироъкорӣ ва дар саноат татбиқшавандагӣ гузаронида шуда, ҷиҳати муайянсозии нави ҷустуҷӯи пурра тибқи талаботи «минимуми РСТ (РСТ – Шартнома дар бораи ҳамкориҳои патентӣ)» бо «нави яқини ҷаҳонӣ (абсолютная мировая новизна)» анҷом дода мешавад. Нисбати гирифтани нахустпатент талаботи патентпазирӣ - нави, ва дар саноат татбиқшавандагӣ санҷида шуда,

қиҳати муайянсозии навӣ - ҷустуҷӯи нисбӣ бо «навии нисбии ҷаҳонӣ (относительная мировая новизна)» дар манбаи маълумоти ихтирооти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҳамзамон дар сарчашмаҳои иттилоотии дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон дастрас гузаронида мешавад.

Хамин тариқ дар давоми давраи солҳои 2004-2022 ба Идораи петнттии Ҷумҳурии Тоҷикистон 1771 адад ариза барои гирифтани нахустпатент ворид гардидааст, ки 1749 адади он аз ҷониби шахрвандони кишвар пешниҳод гардидааст (Ҷадвали 2).

Нишондиҳандаи баланд дар ин самт ба соли 2022 рост меояд, ки дар ин сол 154 адад ариза пешниҳод гардидааст. Нишондиҳандаи наздик ба ин рақам дар соли 2010 дида мешавад, ки ба 150 адад баробар аст.

Умуман дар маҷмуъ панҷсолаи охир сатҳи пешниҳоди ариза барои гирифтани нахустпатент ба ихтироъ дар ҳолати муътадили болоравӣ қарор дошта солҳои 2018, 2019, 2020, 2021 ва 2022 мутаносбан 102,114, 112, 123 ва 154 адади ариза пешниҳод шудааст.

Соҳаҳои пешсаф (тибқи Синфбандии байналмилалӣ патентӣ (СБП)) дар пешниҳоди ариза дар давоми давраи таҳлилшаванда аз қатори панҷ соҳае, ки зиёдтар ариза пешниҳод шудааст ин соҳаи тиб бо пешниҳоди 610 адад ариза, соҳаи кимиё бо пешниҳоди 200 адад ариза, соҳаи кишоварзӣ бо пешниҳоди 186 адад ариза, соҳаи металлургӣ бо пешниҳоди 131 адад ариза ва соҳаи механика бо пешниҳоди 97 адад ариза мебошанд.

Нишондиҳандаи дигар ин пешниҳоди ариза барои гирифтани ҳуҷҷати муҳофизати ба ихтироъ (патент, патенти авруосиёғӣ ва нахустпатент) аз ҷониби шахсони ҳуқуқӣ аз он ҷумла муассисаҳои илмӣ ва илмӣ-тадқиқотӣ ва дигар корхонаҳои истеҳсоли мебошад.

Нишондиҳандаи мазкур барои муайян кардани ҳолати кунунӣ барои панҷ соли охир мавриди таҳлил қарор дода шудааст (Ҷадвали 4). Ҳамин тариқ муассисаи пешсаф дар ин

МАЪЛУМОТИ ОМОРӢ

ОИД БА ПЕШНИҲОДИ АРИЗА БАРОИ ГИРИФТАНИ ҲУҚҚАТИ МУҲОФИЗАТӢ
БА ИХТИРОЪ (НАХУСТПАТЕНТ) ДАР СОЛҲОИ 2004-2022

Идомаи ҷадвали 3

р/т №	Соҳаи ихтироъ*	Солҳо (теъдоди ариза), миллӣ/хориҷӣ				Ҳамагӣ
		20019	2020	2021	2022	
1.	Қонёгاردони талоботҳои ҳаёти инсон	1	6	2		22
2.	Тиб	39	44	48	49	610
3.	Кишоварзӣ	3	10	14	12	186
4.	Бойторӣ	9	4	2	7	79
5.	Қараёнҳои гуногуни технологӣ	3	2	7	8	32
6.	Интиқолдиҳӣ					2
7.	Кимйе	22	16	8	25	200
8.	Металлургӣ	14	7	15	15	131
9.	Саноат (аз он ҷумла хурукворӣ)	3		1	7	83
10.	Насоҷӣ	7	2	2	4	60
11.	Сохтмон		6	3	7	58
12.	Обтаъминкунӣ					3
13.	Қорҳои куҳӣ		1		5	9
14.	Механика	3	4	1	1	97
15.	Мошинасозӣ	1		1	1	9
16.	Гармидиҳӣ		1	1	1	19
17.	Физика	5	7	11	5	93
18.	Барқ	4	2	7	7	78
Ҳамагӣ, аз он ҷумла миллӣ/хориҷӣ		114	112	123	154	1771
		113/1	112/0	122/1	154/0	1749/22
* Соҳаҳо бо назардошти синфҳои бобҳои Синфбандии байналмилалӣ патентӣ (СБП) ҷудо карда шудаанд.						

МАЪЛУМОТИ ОМОРӢ

ОИД БА АРИЗАҲО БАРОИ ГИРИФТАНИ ҲУҚҚАТҲОИ МУҲОФИЗАТӢ АЗ ҶОНИБИ ШАХСОНИ ҲУҚУҚИИ ҶУМҲУРИИ
ТОҶИКИСТОН ПЕШНИҲОДШУДА ДАР СОЛҲОИ 2018-2022

Ҷадвали 4

р/т №	Номгӯи шахси ҳуқуқӣ	Солҳо												Ҳамагӣ				
		2018			2019			2020			2021						2022	
		П	ПА	НП	П	ПА	НП	П	ПА	НП	П	ПА	НП	П	ПА	НП	П	ПА
1.	Агенти амнияти химиявӣ, биологӣ, радиатсионӣ ва ядроии АМИТ			1			5				1				5			17
2.	Академияи ВҚД ҚТ										1							1
3.	Институти кимиёи ба номи В.И. Никитини АИ ҚТ		1	6			10			6	1				7		1	30
4.	Институти физикаю техникаи ба номи С.У.Умаров АИ ҚТ			1			4				4				6			15
5.	Маркази рушди инноватсионии илм ва технологияҳои нави АИ ҚТ			2			2			1	2							7
6.	МДИ “Маркази тадқиқоти технологияи инноватсионӣ”-и АМИ ҚТ			1							2				3			6
7.	МД Паҷуишгоҳи гастроэнтерологияи АИТ			2			1				1							3
8.	Институти зироаткории АИКТ			1			1			5	1							8
9.	Институти боғпарварии сабзавоткории АИКТ										1							1
10.	Паҷуишгоҳи бойтории АИКТ			1														1
11.	Институти масъалаҳои об, гидроэнергетика ва экологияи АМИ ҚТ						2			3	1							6
12.	Институти масоили амнияти биологии АИКТ ҚТ			1			5				1				1			8
13.	Институти тиббӣ ветеринарии АИКТ														2			2
14.	Институти масоили амнияти биологии АИКТ ҚТ; Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон ба номи А. Сино			3														3
15.	Институти масоили амнияти биологии АИКТ; Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Шириншоҳ Шохтемур						1											1
16.	Институти ҳокшиносии АИКТ			2														2
17.	МД Институти иқтисодиёти кишоварзӣ			1														1
18.	Институти энергетикии Тоҷикистон дар вилояти Хатлон										1							1
19.	МД «Паҷуишгоҳи илмӣ-тадқиқотии металлургӣ»-и ҚВД «Ширкати алюминии Тоҷик»						1								1			2
20.	Маркази инноватсионии биология ва тибби АИ ҚТ; МД Паҷуишгоҳи гастроэнтерологияи АИТ						1											1

давра Институти кимиёи ба номи В.И. Никитини Академияи миллии илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо пешниҳоди 31 адад ариза (1 адад ариза барои гирифтани патенти авруосиёгӣ ва 30 адад нахустпатент) дониста мешавад.

Мавқеи дуюмро Донишгоҳи миллии Тоҷикистон бо пешниҳоди 19 адад ариза (1 адад ариза барои гирифтани патенти авруосиёгӣ ва 18 адад нахустпатент) ишғол намудааст.

Мавқеи сеюмро Донишгоҳи давлатии тибии Тоҷикистон бо пешниҳоди 17 ариза (2 адад ариза барои гирифтани патенти авруосиёгӣ ва 15 адад нахустпатент) ва Агентии амнияти химиявӣ, биологӣ, радиатсионӣ ва ядроии Академияи миллии илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо пешниҳоди 17 адад ариза барои гирифтани нахустпатент ишғол намудаанд. Бо вучуди ин, аз қатори ин ду муассисаи номбаршуда мавқеи назаррасро Донишгоҳи давлатии тибии Тоҷикистон бо пешниҳоди 2 адад ариза барои гирифтани патенти авруосиёгӣ, ки ба истилоҳ нуфузи бештар дорад касб намудааст.

Мавқеи чорумро Донишгоҳи технологияи Тоҷикистон бо пешниҳоди 16 ариза барои гирифтани нахстпатент касб намуда мавқеи панҷумро бошад Институти физикаю техникаи ба номи С. У. Умарови Академияи милии илмҳои Тоҷикистон бо пешниҳоди 15 ариза барои гирифтани нахстпатент ишғол кардааст.

Дар маҷмӯъ дар давраи панҷсолаи таҳлилшаванда аз ҷониби шахсони ҳуқуқӣ аз он ҷумла муассисаҳои илмӣ ва илмӣ-тадқиқотӣ ва дигар корхонаҳои истеҳсоли 6 ариза барои гирифтани патенти авруосиёгӣ ва 230 ариза барои гирифтани нахстпатент пешниҳод гардидааст.

Дар ин давра (солҳои 2018-2022) ба қатори муассисаҳои илмӣ ва илмӣ-тадқиқотӣ аз ҷониби муассисаҳои дигар шакли фаъолият низ барои гирифтани ҳуҷҷати муҳофизатӣ ба ихтироъ ариза пешниҳод шудааст. Аз он ҷумла аз ҷониби Бонки байналмилалӣи Тоҷикистон 2 адад ариза (барои гирифтани нахустпатент 2

адад ва барои гирифтани патенти авруосиёгӣ 1 адад) ва за ҷониби Ҷамъияти дорои масъулияти маҳдуди «САН» 2 адад (барои гирифтани нахустпатент).

Бо муқоиса ба теъдоди умумии аризаҳо барои гирифтани ҳуҷҷати муҳофизатӣ ба ихтироъ (патент, патенти авруосиёгӣ ва нахустпатент) дар давраи панҷсолаи охир (солҳои 2018-2022), ки 637 ададро дар маҷмӯъ ташкил медиҳад (тибқи нақшаҳои 1,2,3 ва 4) аз ҷониби шахсони ҳуқуқӣ 236 адад ё худ 37% он пешниҳод шудааст.

МАЪЛУМОТИ ОМОРӢ
ОИД БА ПАТЕНТҲОИ ДОДАШУДА ДАР СОЛҲОИ 1994-2022

р/т №	Соҳаи ихтироъ*	Солҳо (теъдоди патентҳо), милли/хориҷӣ														Ҷамаи
		1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
1.	Қонеъгардонии талаботҳои ҳаёти инсон		5	1	1		18	1		1			3			
2.	Тиб	5	3		6	4		13	10	13	14	10	4	9	6	
3.	Кишоварзӣ	8			2	3	2	7	3		1				1	
4.	Бойторӣ				3	1	1		3			3	4			
5.	Ҷараёнҳои гуногуни технологӣ		1	1	4	1		1	1	1					2	
6.	Интиқолдихӣ	3			1	1				1						
7.	Кимиё	45	13	2	13	13	10	14	12	4	1	4		4	3	
8.	Металлургӣ	8	2		1	1		1	1	2	1		1	1	1	
9.	Саноат (аз он ҷумла хурукворӣ)	9		1		1	1				3		3	1	2	
10.	Насосӣ	2		1			4	2				1			1	
11.	Соҳтмон	3			5	2	2	1	1	1		1	2			
12.	Қорҳои кӯҳӣ							1								
13.	Механика	4			5	3	1	1	1		2					
14.	Мошинасозӣ	1	1							1						
15.	Гармидихӣ	1													1	
16.	Физика			1	8	3	3	1			1		3		5	
17.	Барқ	1	1	1	1	4			1	2	1					
	Ҷамаи, аз он ҷумла милли/хориҷӣ	90	26	8	50	38	42	43	33	27	24	19	20	15	22	
		10/80	8/18	2/6	20/30	9/29	18/24	18/25	16/17	18/9	22/2	13/6	20/0	12/3	17/5	
* Соҳаҳо бо назардошти синфҳои бобҳои Синфбандии байналмилалӣи патентӣ (СБП) ҷудо карда шудаанд.																

МАЪЛУМОТИ ОМОРӢ
ОИД БА ПАТЕНТҲОИ ДОДАШУДА ДАР СОЛҲОИ 1994-2022

р/т №	Соҳаи ихтироъ*	Солҳо (теъдоди патентҳо), миллий/хориҷӣ															Ҷамагӣ
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020*	2021	2022	
1.	Қонеъгардонии талаботҳои ҳаёти инсон																30
2.	Тиб	2	3		5		1					1			1		110
3.	Кишоварзӣ			1													28
4.	Бойторӣ																15
5.	Қараёнҳои гуногуни технологӣ		1				1										15
6.	Интиқолдиҳӣ																9
7.	Кимиё	1	1						1	1					3		142
8.	Металлургӣ																20
9.	Саноат (аз он ҷумла хурукворӣ)																21
10.	Насоҷӣ		1	1													13
11.	Сохтмон		1					1									20
12.	Қорҳои кӯҳӣ																1
13.	Механика	2	2	1		1	2										25
14.	Мошинасозӣ														3	8	14
15.	Ғармидиҳӣ																3
16.	Физика												1				27
17.	Барқ		1										1	1			13
Ҷамагӣ, аз он ҷумла миллий/хориҷӣ		5	10	3	5	1	2	2	1	3		1					507
		3/2	8/2	0/3	5/0	0/1	0/2	1/1	1/0	2/1	0/1	1/0	0/1		0/7	0/8	223/284
* Соҳаҳо бо назардошти синфҳои бобҳои Синфбандии байналмилалӣ патентӣ (СБП) ҷудо карда шудаанд.																	
* Соли 2020 патент дода нашудааст																	

МАЪЛУМОТИ ОМОРӢ
ОИД БА ПАТЕНТҲОИ АВРУСИЁИИ ДОДАШУДА ДАР СОЛҲОИ 2003-2022

Ҷадвали 6

р/т №	Соҳаи ихтироъ*	Солҳо (теъдоди ариза)															Ҷамагӣ
		2003	2004	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2016	2017	2018	2019	2021	2022	
1.	Тиб		2									3	1	1	3	2	12
2.	Кишоварзӣ												1				1
3.	Бойторӣ			1												1	2
4.	Қараёнҳои гуногуни технологӣ	2													1		3
5.	Кимиё		1						1						2	2	6
6.	Металлургӣ	1			1		2				2					1	7
7.	Саноат (аз он ҷумла хурукворӣ)		1													2	3
8.	Насосҷӣ											1	1				2
9.	Сохтмон												1		1	1	3
10.	Қорҳои кӯҳӣ																1
11.	Ғармидиҳӣ	1	1								1						3
12.	Физика				1	1	1			1							4
13.	Барқ		1											1			2
Ҷамагӣ		4	6	1	2	1	1	2	1	1	4	4	4	2	7	9	49
* Соҳаҳо бо назардошти синфҳои бобҳои Синфбандии байналмилалӣ патентӣ (СБП) ҷудо карда шудаанд.																	

МАЪЛУМОТИ ОМОРИ
ОИД БА НАХУСПАТЕНТҲОИ ДОДАШУДА ДАР СОЛҲОИ 2004-2022

Ҷадвали 7

р/т №	Соҳаи ихтироъ*	Солҳо (теъдоди нахустпатентҳо), миллий/хориҷӣ															
		2004	200	200	2007	2008	2009	2010	2011	201	201	2014	2015	201	2017	2018	
1.	Қонеъгардонии талаботҳои ҳаёти инсон		5	6		1	1	8				1	1	1		2	
2.	Тиб	2	3	8	17	33	37	37	24	24	25	29	30	26	18	42	
3.	Кишоварзӣ	1	5	1	3	14	1		12	3	5	6	7	9	9	7	
4.	Бойторӣ			2	1	3	4	1		1		2	5	2	3	2	
5.	Қараёнҳои гуногуни технологӣ	1		2	1	2		6	1	1	3	4		1		2	
6.	Интиқолдиҳӣ	2															
7.	Кимиё			3		11	2	13	7	1	12	5	10	11	8	10	
8.	Металлургӣ			1	2	5	6	11	7	5	6	2	9	6	9	9	
9.	Саноат (аз он ҷумла хурукворӣ)			3	8	7	9	3	5	1	2	2	3			4	
10.	Нассочӣ		4	3	3	2	3	2	3	1		2	2	3		1	
11.	Сохтмон		3	2	3			10	10		3					6	
12.	Обтаъминкунӣ			1			2										
13.	Қорҳои кӯҳӣ												4	1	1		
14.	Механика					2							4	1			
15.	Мошинасозӣ				2	3	7	18	11	4	1	4	1				
16.	Гармидиҳӣ			6	1	2	1		1	1		3	1		1		
17.	Физика			1		11	9	10	6	3		4	4	3	2	4	
18.	Барқ		1	1	2	8		2	4		1	2	2	5	1	4	
Ҳамагӣ, аз он ҷумла миллий/хориҷӣ		6	16	34	43	104	82	121	91	45	58	65	83	69	52	99	
		6/0	16/0	33/1	43\0	101/3	81/1	121/0	91/0	45/0	55/3	62/3	83/0	67/2	52/0	98/1	

* Соҳаҳо бо назардошти синфҳои бобҳои Синфбандии байналмилалии патентӣ (СБП) ҷудо карда шудаанд.

МАЪЛУМОТИ ОМОРИ
ОИД БА НАХУСПАТЕНТҲОИ ДОДАШУДА ДАР СОЛҲОИ 2004-2022

Идомаи ҷадвали 7

р/т №	Соҳаи ихтироъ*	Солҳо (теъдоди нахустпатентҳо), миллий/хориҷӣ				Ҳамагӣ	
		2019	2020	2021	2022		
1.	Қонеъгардонии талаботҳои ҳаёти инсон	4	6	2	2	27	
2.	Тиб	24	44	35	35	493	
3.	Кишоварзӣ	11	10	4	3	111	
4.	Бойторӣ		4		3	29	
5.	Қараёнҳои гуногуни технологӣ		4	3		35	
6.	Интиқолдиҳӣ					2	
7.	Кимиё	10		19	13	135	
8.	Металлургӣ	8	7	8	11	110	
9.	Саноат (аз он ҷумла хурукворӣ)	2		1	4	54	
10.	Нассочӣ	9	2	3	1	44	
11.	Сохтмон	2	6	6	8	59	
12.	Обтаъминкунӣ					3	
13.	Қорҳои кӯхӣ		1	1		8	
14.	Механика		4	1	1	19	
15.	Мошинасозӣ			2	3	56	
16.	Гармидиҳӣ		1	1	3	21	
17.	Физика	5	7	7	5	81	
18.	Барқ	4	2	7	3	47	
Ҳамагӣ, аз он ҷумла миллий/хориҷӣ		80	114	101	95	1134	
		80/1	114/0	101/0	95/0	1319/15	

* Соҳаҳо бо назардошти синфҳои бобҳои Синфбандии байналмилалии патентӣ (СБП) ҷудо карда шудаанд.

р/т №	Соҳаи ихтироъ*	Солҳо (теъдоди нахустпатентҳо), миллий/хориҷӣ														
		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1.	Қонеъгардонии талаботҳои ҳаёти инсон					1	1	8					1	1		2
2.	Тиб	2	3	8	17	33	37	37	24	24	25	29	30	26	18	42
3.	Кишоварзӣ	1	5	1	3	14	1		12	3	5	6	7	9	9	7
4.	Бойторӣ			2	1	3	4	1		1		2	5	2	3	2
5.	Қараёнҳои гуногуни технологӣ	1		2	1	2		6	1	1	3	4		1		2
6.	Интиқолдиҳӣ	2														
7.	Кимиё			3		11	2	13	7	1	12	5	10	11	8	10
8.	Металлургӣ			1	2	5	6	11	7	5	6	2	9	6	9	9
9.	Саноат (аз он ҷумла хурукворӣ)			3	8	7	9	3	5	1	2	2	3			4
10.	Нассоҷӣ		4	3	3	2	3	2	3	1		2	2	3		1
11.	Сохтмон		3	2	3			10	10		3					6
12.	Обтаъминкунӣ			1			2									
13.	Қорҳои кӯхӣ												4	1	1	
14.	Механика					2							4	1		
15.	Мошинасозӣ				2	3	7	18	11	4	1	4	1			
16.	Гармидиҳӣ			6	1	2	1		1	1		3	1		1	
17.	Физика			1		11	9	10	6	3		4	4	3	2	4
18.	Барқ		1	1	2	8		2	4		1	2	2	5	1	4
Ҳамагӣ, аз он ҷумла миллий/хориҷӣ		6	16	34	43	104	82	121	91	45	58	65	83	69	52	99
* Соҳаҳо бо назардошти синфҳои бобҳои Синфбандии байналмилалии патентӣ (СБП) ҷудо карда шудаанд.		6/0	16/0	33/1	43\0	101/3	81/1	121/0	91/0	45/0	55/3	62/3	83/0	67/2	52/0	98/1

МАЪЛУМОТИ ОМОРИ

ОИД БА НАХУСПАТЕНТҲОИ ДОДАШУДА ДАР СОЛҲОИ 2004-2022

Идомаи ҷадвали 7

р/т №	Соҳаи ихтироъ*	Солҳо (теъдоди нахустпатентҳо), миллӣ/хориҷӣ				Ҳамагӣ
		2019	2020	2021	2022	
1.	Қонеъгардонии талаботҳои ҳаёти инсон	4	6	2	2	27
2.	Тиб	24	44	35	35	493
3.	Кишоварзӣ	11	10	4	3	111
4.	Бойторӣ		4		3	29
5.	Қараёнҳои гуногуни технологӣ		4	3		35
6.	Интиқолдиҳӣ					2
7.	Кимиё	10		19	13	135
8.	Металлургӣ	8	7	8	11	110
9.	Саноат (аз он ҷумла хурукворӣ)	2		1	4	54
10.	Нассочӣ	9	2	3	1	44
11.	Сохтмон	2	6	6	8	59
12.	Обтаъминкунӣ					3
13.	Қорҳои кӯхӣ		1	1		8
14.	Механика		4	1	1	19
15.	Мошинасозӣ			2	3	56
16.	Гармидиҳӣ		1	1	3	21
17.	Физика	5	7	7	5	81
18.	Барқ	4	2	7	3	47
Ҳамагӣ, аз он ҷумла миллӣ/хориҷӣ		80	114	101	95	1134
		80/1	114/ 0	101/0	95/0	1319/15
* Соҳаҳо бо назардошти синфҳои бобҳои Синфбандии байналмилалии патентӣ (СБП) ҷудо карда шудаанд.						

Тавре дар боло қайд карда шуд мутаасифона тайи солҳои охир пешниҳоди ариза барои гирифтани патенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ихтироъ мушоҳида нагардидааст (ниг. Ҷадвали 1).

Вобаста ба гирифтани патент бошад, қайд кардан зарур аст, ки дар панҷсолаи охир (солҳои 2018-2022) ҳолати ягона ин соли 2018 мебошад, ки ҳамагӣ 1 адад патент дода шудааст.

Дар маҷмӯ аз соли 1994 то соли 2022 шаҳрвандони кишвар дар маҷмӯ 223 адад патент гирифтаанд, ки нишондиҳандаи зиёдтарини сол бо нишондоди 22 адад ба соли 2003 рост меояд.

Вобаста ба гирифтани патентҳои авруосиёгӣ нишондиҳанда дар маҷмӯ аз соли 2003 то соли 2022 ба 49 адад баробар буда (Ҷадвали 6) аз ҳама бештар соли 2022 ба теъдоди 9 адад патенти авруосиёгӣ ба даст оварда шудааст. Дар давоми панҷсолаи охир бо вучуди камшавӣ ба 2 адад дар соли 2019 нисбати соли 2018 (4 ададро ташкил меод) дар солҳои 2021 ва 2020 болоравӣ ба назар

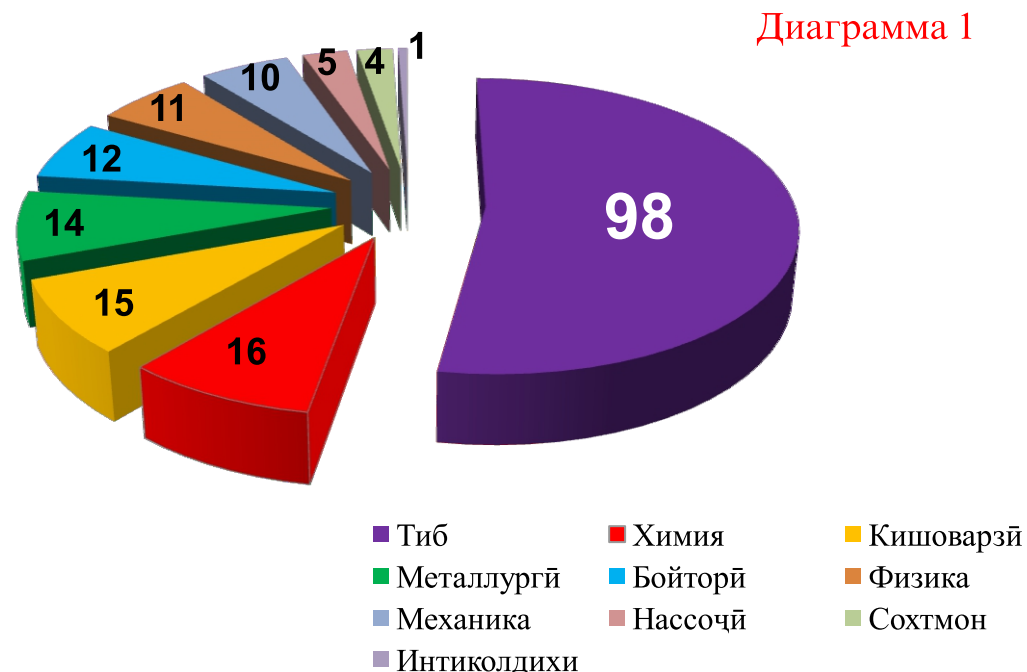
мерасад, ки мутаносибан 7 ва 9 ададро ташкил медиҳад.

Соҳаи пешсаф дар ин нишондиҳанда соҳаи тиб бо ба даст овардани 12 адад патентҳои авруосиёгӣ дар маҷмӯ доништа мешавад.

Вобаста ба гирифтани нахустпатент ба ихтироъ қайд кардан зарур аст, ки дар давраи таҳлилшаванда шаҳрвандони кишвар соҳиби 1319 адад нахустпатент гардидаанд. Нишондиҳандаи баландтарин дар соли 2020 дида мешавад, ки 114 ададро ташкил медиҳад. Ба қатори панҷгонаи пешсаф соҳаҳои тиб, кимиё, кишоварзӣ, металлургӣ ва гармидиҳӣ шомиланд, ки мутаносибан дар ин соҳаҳо 493 адад, 135 адад, 111 адад, 110 адад ва 81 нахустпатент ба даст воарда шудааст.

Яке аз нишондиҳандаҳои самаранокии офаридан ва бо ҳуҷҷати муҳофизати таъмин намудани ихтироъҳо ин татбиқи амалии онҳо дар соҳаҳои гуногуни иқтисодиёти кишвар ба шумор меравад. Вобаста ба ин, ҳолати татбиқи ихтироъҳои дар давоми солҳои 2012-2022 ба даст овардашуда мавриди таҳлил қарор дода шудааст.

Омори ихтироъҳои татбиқшуда
(ихтироъҳое, ки дар давоми солҳои 2012-2022 ҷифз шудаанд)

Тавре аз Диаграммаи 1 дида мешавад дар давоми солҳои 2012-2022 аз теъдоди 866 адад ихтироъҳои ҷифзшуда (5 патент ва 861 нахустпатент) 186 адад ихтироъ дар амал татбиқ гардидааст. Бештари ихтироъҳои татбиқшуда ба соҳаи тиб тааллуқ доранд, ки 98 ададро (1 патент, 97 нахустпатент) ташкил медиҳанд. Мавқеъҳои дуюм, сеюм ва чорумро соҳаҳои химия, кишоварзӣ ва металлургӣ ишғол намудаанд, ки мутаносибан ихтироъҳои татбиқшуда дар ин соҳаҳо 16 адад, 15 адад ва 14 ададро ташкил медиҳад.

Омили муҳими пешсафии соҳаи тиб дар татбиқшавӣ ин ҳамоҳангии раванди коркард ва истифодаи ихтироъҳои соҳа дар таҷрибаи амалии корӣ то патентнокунӣ мебошад.

Дастгирии муаллифон-ихтироъкорон. Тавре дар пештар қайд гардида буд ба қатори чорабиниҳои ба танзиму тақмили қонунгузори соҳа равонагардида аз ҷониби Муассисаи давлатии «Маркази миллии патенту иттилоот» и Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун мақоми муаззаф дар самти ҳамоҳангсозии фаъолияти ихтироъкорӣ дар кишвар ва дастгирии ихтироъкорон чорабиниҳо гуногун баргузор карда мешавад.

Аз қатори чунин чорабиниҳо «Форуми ихтироъкорони Ҷумҳурии Тоҷикистон» (солҳои 2014 ва 2018 баргузор шудаанд), Озмуни ҷумҳуриявии «Ихтироъкори беҳтарини Тоҷикистон» (аз соли 1999 то инҷониб ҳар ду сол як маротиба), Фестивал-Озмуни ҷумҳуриявии «Навоварон ва ихтироъкорони наврас ва ҷавон» (солҳои 2016, 2018 ва 2021).

Ба зами ин бо дастгириҳои Муассисаи ихтироъкорон ва навоварони кишвар дар озмунҳои беруни ҷумҳуриявӣ ширкат варзидаанд, ки ба қатори онҳо Намоишгоҳи ихтироот ва Форуми занҳои ихтироъкор (бо ташаббуси Идораи патенти Ҷумҳурии Корея (KIPO), Ассотсиатсияи занҳои ихтироъкори Ҷумҳурии Корея (KWIA), Созмони умумиҷаҳонии моликияти зеҳнӣ (WIPO) ва Федератсияи байналхалқии ихтироъкорон (IFIA), макони баргузори- шаҳри Сеули

Ҷумҳурии Корея), Универсиадаи патенти Авруосиёгии «Взгляд в будущее (Нигоҳ ба сӯи оянда)» (макони баргузори- шаҳри Москваи Федератсияи Россия), Форуми байналмилалӣ ихтироъкорон ва навоварони ҷавон (шаҳри Великий Новгороди Федератсияи Россия) ва Намоишгоҳи байналмилалӣ ихтироот ва инноватсия «INTARG 2022»-ро (шаҳри Катовитсеи Ҷумҳурии Полша) номбар кардан мумкин аст.

Дастоварди ихтироъкорони кишвар аз чорабиниҳои зикршуда медалҳои тилло, нуқра, биринҷӣ ва дигар ҷоизаҳо дар бар мегирад, аз он ҷумла ҷоизаҳо аз натиҷаи Озмуни ҷумҳуриявии «Ихтироъкори беҳтарини Тоҷикистон» 23 нафар ихтироъкорони Ҷумҳурии Тоҷикистон бо медали тилои Созмони умумиҷаҳонии моликияти зеҳнӣ (СУМЗ), 14 нафар бо медалҳои тилои В.И.Блинников-и Ташкилоти патенти Авруосиёгӣ («Барои саҳми арзанда гузоштан ба соҳаи ихтироъкорӣ ва патентӣ» ва 30 нафар ихтироъкорони Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Нишони Фахрии «Муассисаи давлатии Маркази миллии патенту иттилоот»-и Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар бар мегирад.

Дар намоишгоҳи байналмилалӣ «Занҳои ихтироъкори ҷаҳон», ки ҳамасола дар шаҳри Сеули Кореяи ҷанубӣ баргузор мегардад, Муассиса 53 адад ихтироъ 46 нафар бонувон ихтироъкори кишварро пешниҳод намудааст, ки сазовори 22 медали тилло, аз ин миқдор 2 медали тилои Созмони умумиҷаҳонии моликияти зеҳнӣ, 3 медали тилои Ассотсиатсияҳои ихтироъкорони Ҷумҳурии мардумии Чин, Таиланд ва Олмон, 19 адад медали нуқра, 17 адад медали биринҷӣ, ҳамчунин 2 адад Гран-прӣ-и Ассотсиатсияҳои ихтироъкорони Ҷумҳурии Кореяи Ҷанубӣ ва Таиланд, 1 адад Ҷоизаи махсуси Ҷумҳурии Ўзбекистон, 1 адад Ҷоизаи аввалини Ҷумҳурии исломии Эрон ва 1 адад Ҷоизаи махсуси Индонезия ҳамчун «Беҳтарини зани ихтироъкор» қадрдонӣ карда шудаанд.

ШУМОРАИ ШАҲРВАНДОНИ БА ФАЪОЛИЯТИ ИХТИРОЪКОРӢ МАШҒУЛГАРДИДА ДАР ПАНҶ СОЛИ ОХИР (СОЛҲОИ 2018-2022) БО ТАҚСИМОТИ СИНУСОӢ ВА ГЕНДЕРӢ

Ҷадвали 8

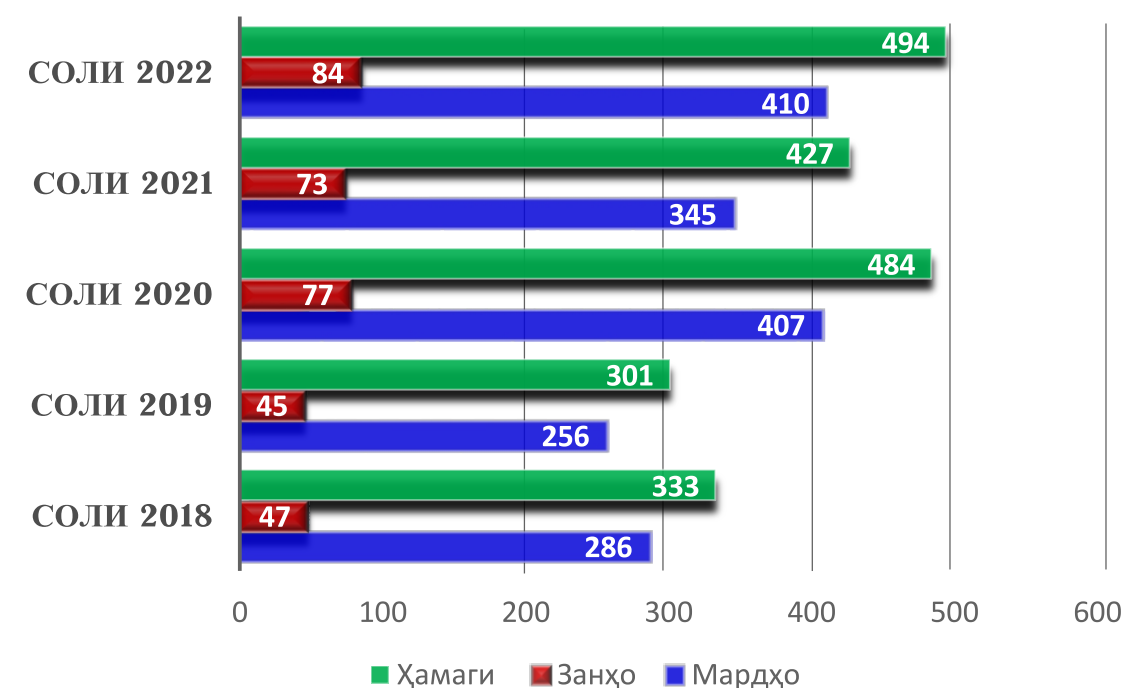
СОЛИ 2018						
р/т №	Категория	То 35 сола	36-50 сола	Аз 51 сола боло	Ҳамагӣ	Эзоҳ
1.	Мардҳо	103	71	112	286	<i>*Зинаи синусолӣ:</i> поёни - 16; болои 82 сола; <i>**Сину соли миёна:</i> 49
2.	Занҳо	20	16	11	47	
Ҳамагӣ		123	87	123	333	
СОЛИ 2019						
1.	Мардҳо	105	65	86	256	<i>*Зинаи синусолӣ:</i> поёни 18,болои 83сола; <i>**Сину соли миёна:</i> 46
2.	Занҳо	18	16	11	45	
Ҳамагӣ		123	81	97	301	
СОЛИ 2020						
1.	Мардҳо	161	98	148	407	<i>Зинаи синусолӣ:</i> поёни 18,болои 83 сола; <i>Сину соли миёна:</i> 41 сола
2.	Занҳо	36	21	20	77	
Ҳамагӣ		197	119	168	484	
СОЛИ 2021						
1.	Мардҳо	137	87	130	345	<i>*Зинаи синусолӣ:</i> поёни 18,болои 83сола; <i>**Сину соли миёна:</i> 46 сола
2.	Занҳо	28	29	16	73	
Ҳамагӣ		165	116	146	427	
СОЛИ 2022						
1.	Мардҳо	135	137	138	410	<i>*Зинаи синусолӣ:</i> поёни 16, болои 77 сола; <i>** Сину соли миёна:</i> 46 сола
2.	Занҳо	37	30	17	84	
Ҳамагӣ		172	167	155	494	

Тавре аз Ҷадвали 8 бармеояд шумораи шаҳрвандони ба фаъолияти ихтироъкори машғулбуда дар давраи панҷсолаи таҳлилшаванда мутаносибан 333 нафарро дар соли 2018, 301 нафарро дар соли 2019, 484 нафарро дар соли 2020, 427 нафарро дар соли 2021 ва 494 нафарро дар соли 2022 ташкил додааст. Дар маҷмӯъ динамикаи афзоиш дар охири давра (соли 2022) нисбати аввали давра (соли 2018) муътадил буда соли 2022 нисбати соли 2018 зиёдшавии шумораи ихтироъкорон ба 161 нафар баробар шудааст (Диаграммаи 2).

Тибқи тақсими гендерӣ (занон ва мардон) саҳми занон аз шумораи умумӣ дар солҳои таҳлилшаванда мутаносибан 14% дар соли 2018, 15% дар соли 2019, 16% дар соли 2020, 17% дар соли 2021 ва 20% дар соли 2022 ташкил додааст, ки бо вуҷуди кам будан аз таносуби шумораи мардон сол аз сол афзоиш ёфтааст.

ШУМОРАИ ШАҲРВАНДОНИ БА ФАЪОЛИЯТИ ИХТИРОЪКОРӢ МАШҒУЛГАРДИДА ДАР ПАНҶ СОЛИ ОХИР (СОЛҲОИ 2018-2022) БО ТАҚСИМОТИ СИНУСОӢ ВА ГЕНДЕРӢ

Диаграммаи 2

Саҳми ҷавонон аз шумораи умумӣ 37% дар соли 2018, 37% дар соли 2019, 40% дар соли 2020, 38% дар соли 2021 ва 35% баробар гардидааст, ки нишондиҳандаи аз ҳама баланд ба 40% ташкил додааст.

Зинаи поёнии синусоӢ аз 16 сола ва болоӣ аз 83 иборат буда новобаста аз кам шудан нисбати аввали давра сину соли миёнаи ихтироъкорон ба 46 сола баробар гаштааст, ки ин нишондиҳанда нисбати бартарии шумораи

ҷавонон дар шумораи умумии аҳолии кишвар нишондиҳандаи қаноатмандкунанда нест.

Яке аз нишондиҳандаҳои саҳми аҳоли дар фаъолияти ихтироъкори ин коеффисиенти фаъолнокии ихтироъкорӣ мебошад, ки ба сари ҳар 10 000 нафар аҳоли ҳисоб карда мешавад. Вобаста ба ин сатҳи фаъолнокии ихтироъкори дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи панҷсолаи охир мавриди таҳлил қарор дода шуд (Ҷадвали 8; Диаграммаи 3).

Пешниҳоди ариза барои гирифтани ҳуҷҷатҳои муҳофизатӣ дар солҳои 2018-2022

Тибқи маълумоти Диаграммаи 3 дар солҳои 2018, 2019, 2020, 2021 ва 2022 шумораи аризаҳо барои гирифтани ҳуҷҷати муҳофизатӣ ба ихтироъ (патент, патенти авруосиёгӣ ва нахустпатент) мутаносибан ба 110, 118, 122, 127 ва 158 адад расидааст. Ҳамин тариқ соли 2019 нисбати соли 2018

пешниҳоди ариза ба 8 адад, соли 2020 нисбати соли 2019 ба 4 адад, соли 2021 нисбати соли 2020 ба 5 адад, соли 2022 нисбати соли 2022 ба 31 адад зиёд ариза пешниҳод гардидааст. Таносуби соли 2022 нисбати соли 2018 (соли баззавӣ) зиёдшавӣ 48 адад ё худ 70% ташкил медиҳад.

ФАЪОЛНОКИИ ИХТИРОЪКОРӢ ДАР ҶУМӢУРИИ ТОҶИКИСТОН
ДАР ПАНҶСОЛАИ ОХИР (СОЛӢОИ 2018-2022)

Ҷадвали 9

р/т №	Номгӯи нишондиҳанда	Давра (солҳо)*				
		2018	2019	2020	2021	2022
1.	Пешниҳоди ариза барои гирифтани патент ба ихтироъ	--	--	--	--	--
2.	Пешниҳоди ариза барои гирифтани патенти авруосиёгӣ ба ихтироъ	10	6	10	6	4
3.	Пешниҳоди ариза барои гирифтани нахустпатент патент ба ихтироъ	100	112	112	121	154
Ҳамагӣ		110	118	122	127	158
4.	Шумораи аҳолии ҶТ	9 126600	9 313800	9 716 800	9 886800	10 000000
5.	Ариза ба ихтиро ба ҳар 10 ҳаз. нафар аҳоли	77 344	76 343	76 510	77 849	63 291
* дар ҳолати 1 январи соли минбаъда, (маслан барои соли 2018 ҳолати 1-уми январи соли 2019 ба назар гирифта шудааст)						
** барои соли 2022 маълумот аз сарчашмаҳои иттилоотии расмӣ дар ҳолати 23 июли соли 2022.						

Тавре аз маълумоти Ҷадвали 9 бармеояд дар аввали давра (соли 2018) ба сари ҳар 77 344 нафар аҳоли 1 ихтироъ рост омада ин нишондиҳанда дар охири давра бо пастравии сол ба сол новобаста аз зиёдшавии шумораи аҳоли ба 63 291 нафар аҳоли ба 1 ихтироъ рост омадааст.

То ин маврид ҷиҳати муайян кардани вазъи ихтироъкорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

таҳлилҳо вобаста ба нишондиҳандаҳои муайян гузаронида шуд, аз он ҷумла:

- пешниҳоди ариза барои гирифтани ҳуҷҷатҳои муҳофизатӣ ба ихтироъ;
- ба даст овардани ҳуҷҷатҳои муҳофизатӣ ба ихтироъ;
- ҳолати татбиқи ихтироъҳои бо ҳуҷҷати муҳофизатӣ таъминшуда;

- дастгирии муаллифони ихтироъҳо (инчунин дорандагони ҳуҷҷатҳои муҳофизатӣ);
- таҳлили синусоли ва гендерии муаллифони ихтироъҳо;
- таносуби ихтироъҳои барои ҳифз пешниҳодшуда (шумораи аризаҳо) ба шумораи аҳолии кишвар, ҷиҳати муайян кардани фаъолнокии ихтироъкорӣ.

Вобаста ба ин, ҷиҳати натиҷагирӣ ва пешниҳоди ҳулосаҳо якҷанд мавқеи муҳимро иловатан қайд менамоем.

Тибқи таҳлил (диаграммаи 3) тайи солҳои охир пешниҳоди ариза барои гирифтани ҳуҷҷати муҳофизати ба ихтироъ аз ҷониби шаҳрвандони кишвар сол аз сол афзоиш ёфта истодааст, ки нишондиҳандаи мусбат арзёбӣ мегардад. Агар ба давраи таҳлилшаванда дар маҷмӯъ назар намоем нишондиҳандаи баландтарин дар солҳои 2010 бо пешниҳоди 154 адад ва соли 2022 бо пешниҳоди 158 ариза ба назар мерасанд.

Ба назари мо сабабҳои ҷунин болоравии нишондиҳандаҳо дар тури ин ду сол дар қатори рушди пай дар пайи соҳаҳои гуногуни иқтисодӣ ба эълон гардидани соли 2010 «Соли маориф ва фарҳанги техники» (Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 15 сентябри соли 2009, «Дар бораи Соли маориф ва фарҳанги техники эълон намудани соли 2010») ва «Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф» (Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ. ш. Душанбе 26.12.2019) аз ҷониби Пешвои миллат Муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон мансуб дониста мешавад.

Бо вучуди болоравии маҷмуии пешниҳоди ариза барои гирифтани ҳуҷҷатҳои муҳофизатӣ ба ихтироъ (патент, патенти авруосиёгӣ ва нахустпатент) оид ба пешниҳоди ариза бо воситаи Низоми ҳамкорихои патентӣ (РСТ), қайд кардан зарур аст, ки аз давраи ҳамроҳшавии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ин низом аз ҷониби шаҳрвандони кишвар ягон адад ариза пешниҳод нагардидааст.

Ба қатори сабабҳои аз фаъолияти

ихтироъкорони кишвар вобаста буда, ҳолатҳо ё омилҳои ҳастанд, ки метавонанд ба пешравии соҳа монеъ шаванд, ки дар набудани маълумоти кофии ихтироъкорон вобаста ба имкониятҳои патентокунӣ, ҷараён ё раванди ноқомии омодаасозии аризаҳо бо надоштани иттилооти зарурӣ, сушт будани ҳамоҳангии ихтироъкорони кишвар бо бахши хусусӣ (соҳибкории тиҷоратӣ ва истеҳсоли) дар тиҷоратикунони ихтироот ва бовари ба ояндадорӣ ихтироъ, набудани ҳамоҳангӣ ва ҳамкорихои зич байни навоарон ва ихтироъкорони кишвар, ҳамзамон ба таври мукаммалу возеҳ ва дар асоси ҳолати реалӣ айён набудани мушкилоти коркардчиёни ихтироот дида мешавад.

Ҳолати татбиқи ихтироъҳо ҳам диққати ҷиддиро талаб менамояд. Тавре дар боло оварда шудааст (Диаграммаи 1) аз теъдоди 866 адад ихтироъҳои дар давоми солҳои 2012-2022 ҳифзшуда ҳамагӣ 186 адад ихтироъ (5 патент ва 861 нахустпатент) ё худ 21% дар амал татбиқ гардидааст, ки қаноатмандкунанда намебошад (ин ҳам дар он ҳолате, ки санади баъзе ихтироъҳо хусусияти якдафъаинаи озмоиш ё татбиқи амалиро доро буда он қадар васеъ истифода нагардидаанд).

Гарчанде то имрӯз дастгириҳои муаллифони ихтироъҳо (инчунин дорандагони ҳуҷҷатҳои муҳофизатӣ) бо воситаи чорабиниҳои гуногун (озмунҳо, форумҳо ва дигар чорабиниҳо) роҳандози гардида шуда бошанд ҳам, кам ҳолатҳои ба назар мерасанд, ки дар натиҷаи муаррифии ихтироъҳои ватанӣ татбиқи васеи онҳо ва омодагии нафарони хоҳишманд (корхонаву муассисаҳои ватанӣ ва хориҷӣ) дар ҳамкорӣ васеъ бо муаллифони онҳо ё соҳибҳуқуқон ҷойдошта бошанд.

Ҳолати ҷалби насли ҷавони кишвар ба фаъолияти ихтироъкорӣ низ беҳбудиро талаб менамояд, чунки тавре аз маълумоти Ҷадвали 8 ва диаграммаи 3 бармеояд сину соли миёнаи ихтироъкорон ҳануз ҳам дар ҳудудҳои 41-46 сола қарор дорад, ки ин нишондиҳанда бо вучуди шумораи зиёди насли ҷавон дар шумораи умумии аҳолии кишвар қаноатмандкунанда нест.

Вобаста ба фаъолнокии ихтироъкорони аҳолии кишвар низ нишондиҳандаи (ниг. натиҷаи таҳлилии Ҷадвали 9) қаноатмандкунанда ба назар намерасад.

Ба қатори ин омилҳои дигаре қой доранд, ки ба зиёдшавӣ ва дар сатҳи қаноатмандкунанда қарор гирифтани соҳаи ихтироъкорӣ ва фаъолияти ихтироъкорӣ дар кишвар махсусан дар қараёни коркард ва ҳифзу ҳимоя ва татбиқи амалии ихтироъҳо монеъа эҷод менамоянд. **Аз он ҷумла:**

1. Набудани тавачҷуҳи ихтироъкорони ватанӣ ҷиҳати ба даст овардани ҳифзи ихтироъ тариқи низоми байналмилалӣ Шартнома дар бораи ҳамкориҳои патентӣ (низоми РСТ), яке аз сабабҳои чунин ҳолат дар надоштани маълумоти кофӣ нисбати ин низом ва бартариятҳои он (аз он ҷумла имконият пешниҳоди ихтироъ ба «бозори васеъ»-и соҳа) дониста мешавад.

2. Норасогии мутахассисон-патентшиносон дар муассисаҳои илмӣ ва илмӣ-тадқиқотӣ. Мавҷудияти ин ҳолат ба қараёни барасмият-дарории аризаҳои муассисаҳои номбаршуда барои гирифтани ҳуҷҷати муҳофизатӣ ба ихтироъ ва ҳамзамон гузаронидани тадқиқоти патентӣ пеш аз коркард ва дар қараёни коркарди ихтироот таъсири манфӣ мерасонад.

3. Надоштани маълумоти кофӣ оид ба роҳҳои самараноки таҳлили талаботи бозорӣ ва тиҷоратикунонии ихтироот аз ҷониби ихтироъкорон дар раванди коркарди ихтироъ, роҳҳо ва имкониятҳои гирифтани ҳифзи васеътари ихтироот.

4. Ноқофи будани маълумот оид ба коркарди ихтироот дар соҳаи «иқтисоди сабз», «иқтисоди рақамӣ» ва дигар соҳаҳои ба таври замонавӣ зарурӣ дар кишвар.

4. Ноқофи будани қорабиниҳои тарғибӣ дар байни ҷавонон оид ба мавқеи фаъолияти ихтироъкорӣ дар рушди шахсият ва ҷамъият.

5. Мавҷуд набудани мақомот ё сохтори марказонидашудаи ҳамохангсозандаи фаъолият наоварон ва ихтироъкорони кишвар дар ҷумҳурӣ.

Вобаста ба ҳалли масъалаҳои зикршуда роҳандози як қатор қорабиниҳои пешниҳод карда мешавад, ки дар ин масъала Муассисаи давлатии «Маркази миллии патенту иттилоот»-и Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон низ саҳми муҳимро метавонад дошта бошад, аз он ҷумла:

1. Омӯзиш ва иҷрои дастуру супоришҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллий, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар самти рушди соҳа;

2. Таҳлили дақиқи санадҳои меъёрии қабулгардида ва иҷрои дақиқи супоришҳои бо онҳо барои рушди соҳа дар ҷумҳурии равонагардида;

3. Дар маҷмӯъ бо самаранокии баланд (махсусан) ба иҷро расонидани мақсадҳои «Стратегияи миллии рушди моликияти зеҳнии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030»;

4. Гузаронидани курсҳо ё семинарҳои омӯзишӣ барои ихтироъкорон вобаста ба низомҳои васеъ ва самаранокии ҳифзи ихтироъҳо (махсусан низоми байналмилалӣ Шартнома дар бораи ҳамкориҳои патентӣ (низоми РСТ)).

5. Ҷалби мутахассисони муассисаҳои илмӣ ва илмӣ-тадқиқотӣ, махсусан кормандони самти коркарди натиҷаҳои илмӣ (Раёсатҳо ва шуъбаҳои илм, илм ва инноватсия ва ғайра) ва фарогирии онҳо ба курси омузишии «Асосҳои моликияти зеҳнӣ».

6. Баргузори семинар-машварат ва ё мизи мудаваар бо иштироки ихтироъкорон, дорандагони ҳуҷҷатҳои муҳофизатӣ ҷиҳати муайянсозии сатҳи маълумотнокии онҳо дар самти тиҷоратикунонии ихтироот, мушкилоти самт ва ҳамзамон коркарди пешниҳодҳо ҷиҳати ҳали мушкилоти қойдошта.

7. Ҷамъовари маълумот ва тартибдиҳии рӯйхати ё базаи патентшиносони (мутахассисон дар самти патентноккунии ихтироот) муассисаҳои илмӣ ва илмӣ-тадқиқотии кишвар.

8. Ҷиҳати равонасозӣ ва гузоштани вазифаҳои ихтироъкорӣ, ҷамъоварӣ ва пешниҳоди ихтироъкорон намудани ихтироот аз таҷрибаи ҷаҳонӣ дар соҳаи «иқтисоди сабз», «иқтисоди рақамӣ» ва дигар соҳаҳои ба таври замонавӣ зарурӣ, ки дар тиҷоратикунонии муваффақ гардидаанд.

9. Коркарди механизми ҳамкориҳо бо муассисаҳо, ташилоту идораҳо ва бахши хусусӣ, ки метавонанд дар тиҷоратикунонии ихтироот ва намунаҳои саноатии ватанӣ ҳамчун омили мусоид баромад намоянд, махсусан дар самти бароҳмонии «старт-апҳо» барои ҷалби сармоя ва сармоягузoron бо истифодаи таҷрибаи пешрафта.

10. Коркарди пешниҳодҳо оид ба барқароркунии фаъолияти «Шӯрои ҷамъияти ихтироъкорон ва беҳсозон (ратсионализаторон)»;

11. Вусъат бахшидани ҳамкориҳо байни муассисаҳои илмӣ ва илмӣ-тадқиқотӣ, марказҳо ё муассисаҳои кор бо наврасону ҷавонони боистеъдод ва мақомоти дар ҳифз ва ҳимояи моликияти зеҳнӣ муваззафбуда;

12. Коркарди механизми беҳтар ва замонавии муаррифии ихтирооти дар Ҷумҳурии Тоҷикистон офаридашуда дар ҳамкори бо марказҳои «Интиқоли технологияҳо» ҳам дар дохил ва ҳам дар хориҷ;

13. Вусъат бахшидани қорабиниҳои дар самти алоқамандии илм ва истеҳсолот;

14. Ошкорсозӣ ва коркарди механизми бартарафсозии монеаҳо дар фаъолияти ихтироъкорӣ, махсусан дар самти таъминоти маводҳо ва воситаҳои озмоишӣ барои гузаронидани таҷрибаҳо дар раванди коркардаи ихтироъҳо.

Сарчашмаҳои иттилоотӣ

1. www.president.tj
2. Манбаи маълумоти ихтирооти Ҷумҳурии Тоҷикистон.
3. Маҷмӯаи оморӣ «Шумораи аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон то 1 январи соли 2022».
4. <https://www.dushanbe.tj/articles/1009-a-olii-to-ikiston-ba-10-million-nafar-rasid>
9- Ҷадвал; 3- Диаграмма

ИХТИРОЪ

КИТОБХОНАИ МИЛЛӢ ДАР ШАРОИТИ ҶАҲОНИШАВИИ ФАЪЗОИ ИТТИЛООТӢ

Шариф КОМИЛЗОДА,
номзади илмҳои педагогӣ, дотсент

Бунёди бинои нав барои Китобхонаи миллий, ки дар раванди тарҳрезии лоиҳааш Асосгузори сулҳу ваҳдати миллий – Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон нақши бузург бозидаанд, 4 сентябри соли 2007 оғоз ёфта, 20 марти соли 2012 бо иштироки Пешвои миллат ба истифода дода шуд. Масоҳати умумии китобхона 44 ҳазору 78 метри мураббаъ буда, он дорои 25 толори хониш барои 1500 ҷойи нишаст, 28 маҳфузгоҳ барои нигоҳдории 10 млн. китоб ва дигар навиҳо асноди иттилоотӣ, 9 маҷлисгоҳ ва толори баргузории ҷаласаи конференсияҳо барои 1200 ҷойи нишаст, 2 толори намоишгоҳи китобҳо, 2 раёсат, 25 шӯба, 11 бахш, 3 марказ, 1 медиатека ва 1 бунгоҳи тиббӣ мебошад ва 518 воҳиди корӣ дорад.

Дар Китобхонаи миллий бояд онҳое ифои вазифа намоянд, ки қабл аз ҳама, дорои таҳассуси касбӣ, маҳорату малакаи кор бо

таҷҳизот ва технологияҳои муосири иттилоотӣ ва телекоммуникатсионӣ бошанд, таснифоти гуногуни илм ва китобдорӣ-библиографиро донанд, ба идоранамоии равандҳои хизматрасониву иттилоотӣ, бунёди захираҳои иттилооти анъанавӣ ва электронӣ қодир, аз хусусияти кори шабакаҳои гуногуни иттилоотӣ, захираҳои маҷозии иттилоот оғош бошанд, забонҳои хориҷиро хуб донанд, дастурҳои меъёриву ҳуқуқи соҳавӣ, барнома ва консепсияҳои рушд, дастурҳои библиографӣ ва методиро таҳия карда тавонанд, услуби ташкил ва баргузор намудани чорабиниҳои гуногуни оммавии китобхонаҳо – семинар, конференсия, симпозиум, форуми соҳавӣ, мизи мударвар, ҳулосаи библиографӣ, рӯнамои китоб, намоиши китоб ва амсоли онро хуб донанд ва, умуман аз уҳдаи ба ҳаракат даровардани ин ниҳоди бузургӣ замонавӣ баромада тавонанд.

Имрӯз Китобхонаи миллий дар таҷрибаи хеш аз технологияи муосири иттилоотӣ, ки барои рушду такомули ҳадамоти китобдорӣ, тадбиқи низоми нисбатан комили ҳудуди раванди китобдорӣ-иттилоотӣ, инчунин фароҳамфариши шароитҳои мусоид барои истифодабарандагон имкон медиҳад, ба таври васеъ кор мегирад. Тадбиқи технологияи муосири иттилоотӣ дар таҷрибаи китобхона дигаргуниҳои навро ба вуҷуд овард ва китобхонаро водор сохт, ки самтҳои асосии фаъолияти хешро ба вижагиҳои ҷомеаи иттилоотӣ мувофиқ созгор намояд. Китобхона дар радифи иҷрои дархостҳои муқаррари хонандагон ҷиҳати истифодаи фонди ҷопӣ боз муваззаф шуд, ки ҳамчун маркази фароҳамоварӣ, ҳифзу нигоҳдорӣ, тавлиду коркард ва тарғибу ташвиқи манобеи электронӣ ба хонандагон маҷозӣ (виртуалӣ) хизмат расонад ва бо дарназардошти вежагиҳои ҷомеаи иттилоотӣ ва дар рақобат бо дигар воситаҳои нави иттилоотӣ-коммуникатсионӣ шаклу усулҳои наву самарабахши ҳадамоти китобдориро мавриди истифода қарор диҳад. Яъне, бо тақозои вежагиҳои ҷомеаи иттилоотӣ кормандони Китобхона вазифадор шуданд, ки

бо истифода аз фондҳои ҷопии китобхона дар радифи иҷрои хизматрасониҳои муқаррарӣ ба хонандагон муқимӣ, боз талабу дархост ва ниёзҳои ба иттилоот доштаи хонандагон маҷозиро ба инобат гиранд ва ҳамзамон эҳтиёҷоти ба манобеи электронӣ доштаи хонандагон муқимиро қонеъ гардонанд. Тадбиқи ин иқдомҳои наҷиб, қабл аз ҳама, дар баробари таъмини китобхона бо кадрҳои баландхатисосу донандаи технологияи муосир ва муҷаҳҳазгардони китобхона бо таҷҳизоти нави иттилоотӣ-коммуникатсионӣ боз аз бисёр ҷиҳат аз донишу фаҳмиш, сатҳи кордонӣ, масъулиятшиносӣ ва истеъдоди баланди ташкилотчиҳои роҳбари китобхона вобаста аст ва маҳз ӯ метавонад дар сарғаҳи таҳаввули самтҳои асосии фаъолияти китобхона қарор дошта бошад.

Бешак Файзализода Ҷумахон Хол, ки аз моҳи феввали соли 2020 то имрӯз сарвари Китобхонаи миллиро ба уҳда дорад, дар пешбурди фаъолияти гуногунпаҳлуи китобхона ва мувофиқ созгор намудани самтҳои афзалиятноки он ба вежагиҳои ҷомеаи иттилоотӣ, пайваستا тадбирҳои мушаххас меандешад.

Файзализода Чумахон Хол ҳамчун роҳбари соҳибтаҷриба ва масъулиятшинос дар ташкил ва баргузориҳои чорабиниҳои муҳимми илмиву маърифатӣ ва озмуну фестивалҳои сатҳи ҷумҳуриявӣю байналмилалӣ саҳми муносиб гузоштааст. Ӯ соли чорум аст, ки ба ҳайси муовини раиси комиссияи ҷумҳуриявии Озмуни ҷумҳуриявии «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» фаъолият намуда, ҷиҳати оморасозии тамоми ниҳодҳои китобхона барои дар сатҳи баланд баргузор намудани озмуни мазкур бо истифода аз нерӯи илмӣю техникии китобхона шароитҳои заруриро ҳам барои иштирокчиёни озмун ва ҳам барои аъзоёни ҳакомону меҳмонони озмун (аз ҷумла падару модарон ва мураббӣю устодони довталабон) муҳайё месозад. Маҳз донишу таҷриба, қобилияти кордонӣ ва муносибати самимонаи роҳбарии ӯ ба зердастон, ки дар пояи баланди иродату инсонгарой қарор дорад, имкон додааст, ки ин чорабиниҳои сатҳи ҷумҳуриявӣю мутобиқи талаботи низомномааш бо шукӯҳу шаҳомати хосса ва хотирмон дар китобхона баргузор шавад. Дар ин хусус, таваҷҷуҳ фармояд ба афкори андешаҳои чанд нафар узви ҳайати ҳакомони Озмуни ҷумҳуриявии «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст»: Боймурод Шарифзода (директори Институти забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии АМИТ – раиси ҳакомон дар номинатсияи «Адабиёти муосир») «Барои баргузориҳои озмун, Китобхонаи миллии Тоҷикистон дар ҳақиқат ҳам саҳми арзандаи худро гузошт, зеро ки толорҳои барҳавову гарм бо тамоми таҷҳизотҳои зарурӣ таъмин шуда буданд, ҳатто барои тамошобинон яъне ҳаводорони шеър назми адабиёти тоҷик низ дар панҷ номинатсия ҷойҳои нишаст муҳайё карда буданд, ки ин боиси хушнудӣ буд»; Қарор Нурқаев (устоди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон – узви ҳакомон дар номинатсияи «Адабиёти ҷаҳон») «Ба хурду бузурги Китобхонаи миллии Тоҷикистон, алаҳусус ба роҳбалладоне, ки аз ҷониби роҳбарияти Китобхона муайян шуда буданд, бисёр бо одобу рафтори намунавӣ, чи аъзои ҳакомонро, чи иштирокчиён ва худӣ падару модарони онҳоро, ки аз минтақаҳои дурдаст ба ин ҷо

ташриф оварда буданд, бо як меҳрубониву самимияти хос пазируфтанд ва дар ин чанд рӯз дар хизмати мо буданд, изҳори миннатдорӣ менамоям»; Абдусамод Муллоев (устоди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айни – узви ҳакомон дар номинатсияи «Адабиёти ҷаҳон») «Имрӯз Китобхонаи миллии барои баргузориҳои Озмуни ҷумҳуриявии «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» шароити хуб фароҳам кардааст ва ифтихормандам аз чунин даргоҳи маърифат, аз чунин муносибати бисёр неку ҳасана, аз чунин фазои бисёр оромӯдабонмӯз» [1].

Оид ба фароҳам овардани шароити созгор ва пазирии иштирокдору ҳакомони Озмуни ҷумҳуриявии «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» дар Китобхонаи миллии, ҳамчунин, теъдоди зиёди волидону устодони довталабон дар муҳовараи Директори Китобхона бо рӯзманигори шинохта Бузургмеҳри Баҳодур чунин баён ёфтааст: «Макони баргузориҳои Озмуни ҷумҳуриявии «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» баргузида шудани Китобхонаи миллии тасмими Асосгузори сулҳу ваҳдати миллии – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон аст. Ва маҳз дар асоси супоришу маслиҳатҳои ӯшон мо имконияти мавҷудаамонро таҳлил карда, тадбирҳои иловагӣ низ андешидем, то барои ҳама аҳли озмун шароити мусоиду баробар фароҳам орем. Ба ин хотир, бо назардошти пандемияи коронавирус ва риояи қоидаҳои беҳдошти панҷ толори барҳаворо бо имконияти муосири техникаи барои ширкатдорону доварони сабақат, ҳамчунин, як толори алоҳидаро барои волидону омӯзгорон ва устодони онҳо вогузоштем. Дар толори шашум монитор ҳам насб карда шуд, то мухлисону ҳаводорон дар чараёни озмун бошанд» [7]. Ин мавзӯро Директори Китобхона дар муҳовараи дигараш бо рӯзманигор Руқия Гадоалиева чунин шарҳ додааст: «Пеш аз ҳама барои панҷ номинатсияи озмун толорҳои махсус бо тамоми шароитҳои муҷахҳаз намудем ва аз ҳама муҳим барои падару модари иштирокдорон, барои хоҳишмандоне, ки меҳостанд ба ҳайси тамошобин биншинанд ва озмунро тамошо кунанд, толорҳои махсус,

Ба ҳамагон маълум аст, ки тӯли солҳои 2020-2021 дар тамоми ҷаҳон мубориза алайҳи вабои аср COVID-19 роҳандозӣ шуд ва Тоҷикистон аз он истисно набуд. Дар он лаҳзаҳои ҳассос роҳбари Китобхона тавонист, ки қабл аз ҳама, дар муассиса мувозинати солими фазои коригоҳи нигоҳдорӣ, ба ҳаргуна овозаву воҳимаҳои беасос роҳи надихад, тамоми чораҳои пешгирӣ аз сироятёбӣ ба ин вирусро андешад ва кормандонро бо суҳанони умедбахшӣ рӯҳбаландкунанда ҷиҳати риояи қоидаҳои беҳдошт, ки яке аз суннатҳои ҳамаҷагии миллати тоҷик аст, ҳидоят намояд. Дар баробари ин, тозаву озода нигоҳ доштани бинои Китобхона, толорҳои хониш, маҳфӯзгоҳҳои китоб, ҳуҷраҳои корӣ, зинапоёю долонҳо ва таъмини ҳифзу беҳатариҳои истифодабарандагони Китобхона ва дар шароити хуруҷи зукоми «Коронавирус» қонеъ намудани талаботи иттилоотии онҳо аз ҷумлаи масъалаҳои махсус ёфтанд, ки ҳалли очилии ҳешро тақозо намуданд. Роҳбари чашми кордон сараввал нақшаи кори китобхонаро бо дарназардошти воқеияти давр тарҳрезӣ кард ва тибқи он фаъолияти коригоҳи дар Китобхона роҳандозӣ намуд. Дар ин давр, бо таъбири роҳбари китобхона тарғиби китоб ва мутолиаи он бештар тавассути китобхонаи электронии китобхона сурат гирифт ва барои рақамигардонии китобҳои ниёзи хониш дастгоҳҳои нусхабардорӣ харидорӣ шуда, бо дарназардошти эҳтиёҷоти хонандагони китобхона матни электронии китобҳои ҷопӣ пешниҳод шуданд. Ҳамзамон дар баробари хизматрасонии анъанавӣ ба хизматрасонии маҷозӣ низ таваҷҷуҳи бештар зоҳир карда шуд. Фаъолияти сомонии Китобхона ҷоннок карда шуд. Сатҳи сифати маводи интишории сомона беҳтар ва шумораи истифодабарандагони он афзуд. Ин иқдомҳои наҷиб, агар аз як ҷониб ҷиҳати мукамал гардонидани фонди ҳуҷҷатҳои электронии Китобхонаи миллии шароит фароҳам оварда бошад, аз ҷониби дигар, дар шароити душвори паҳншавии зукоми «Коронавирус» барои саривақт қонеъ гардонидани талаботи иттилоотии хонандагон мусоидат намуд. Дар ин давр, тибқи маълумоти омӯри гарчанде, ки

теъдоди хонандагони анъанавӣ дар муқоиса ба соли 2019 дар соли 2020 ба маротиб кам шуда бошад ҳам, теъдоди хонандагони маҷозӣ нисбат ба солҳои қаблӣ тадриҷан зиёд шудааст. Доир ба ин масъала ва корҳои анҷомдода дар самти мубориза алайҳи зукоми «Коронавирус» дар Китобхонаи миллии мақолаи Файзализода Ч. Х. дар рӯзномаи «Ҷумҳурият» таҳти унвони «COVID-19 ва китоб. Оё ин беморӣ тавонист ба завқи мутолиа таъсир расонад» ба таърифи расид, ки дар он муаллиф перомунӣ тадбирҳои андешидашудаи китобхона дар давраи хуруҷи ин беморӣ андешаҳои худро баён кардааст. Аз ҷумла дар мақола зикр шудааст, ки «ба иллати COVID – 19 дар қиёс ба як соли пеш бештар аз 5 ҳазор нафар камтар хонандагон ҷалб шудаанд. Аммо омори шашмоҳаи аввали соли равон (соли 2021 – Ш.К.) баёнгари вазъи дигаргуна аст.

Файзализода Чумахон Хол

доктори илмҳои педагогӣ, профессор ва Директори муассисаи давлатии «Китобхонаи миллии Тоҷикистон»-и Дастгоҳи Иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

Дар ин шашмоҳа назар ба шашмоҳаи аввали соли 2020 3404 нафар бештар хонандагон узвияти Китобхонаи миллиро соҳиб шудаанд. Ҳузури хонандагон зарфи шаш моҳи сипаришуда дар толорҳои шуъбаи хизматрасонӣ ба муштариён, ки шомили толори хониш, толори тиб ва табиатшиносӣ, ҳуқуқ ва фалсафа мебошад, дар қиёс ба шашмоҳаи соли 2020 22 ҳазору 361 нафар афзудааст ва дар ин муддат муштариён 75048 номгӯ китоб фармоиш додаанд. Замони COVID – 19 мо ба тақмили китобхонаи электронӣ диққати бештар додем. Ҳоло Китобхонаи милли аз тариқи китобхонаи электронӣ бештар аз 323800 нусха китобҳои мухтасифро дар фазои маҷозӣ пешниҳод кардааст. Танҳо дар шаш моҳи ахир 82120 хонандаи маҷозӣ аз веб-барномаи мазкур истифода намуданд» [5].

Файзализода Ҷумахон Хол дар радифи иҷрои вазифаҳои роҳбарӣ ҳамзамон дар ҳаллу фасли проблемаҳои муҳимми соҳаи китобдорӣ фаъолона иштирок менамояд. Бо ташаббуси ӯ Шурои илмию методӣ, ки ҳамчун органи машваратӣ корҳои илмию методиро ҷиҳати мукаммал гардонидани тамоми самтҳои асосии фаъолияти китобдорӣ дар Муассисаи давлатии «Китобхонаи милли»-и Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамоханг месозад ва татбиқи воқеии онҳоро таъмин менамояд, таъсис дода шуд. Бино ба ҳадафу вазифаҳояш Шуро дар ҳаллу фасли чунин масъалаҳо: таҳлили вазъи фаъолияти илмию методии бахшу шуъбаҳои китобхона; коркард ва муҳокимаи барномаҳои дурнамои рушди фаъолияти китобхона; созмондиҳии чорабиниҳо доир ба баланд бардоштани самарабахшии корҳои илмӣ-методии китобхона; баррасии натиҷаи дастоварду камбудии фаъолияти китобхона ва дар ин робита андешидани тадбирҳои мушаххас; шунидан ва муҳокима намудани ҳисобот дар бораи фаъолияти шуъбаву марказҳои китобхона ва қабули қарорҳо дар бораи тадбирҳои расондани ёрии илмию методӣ ба онҳо; ташкили таҳқиқотҳои илмӣ ва илмию методӣ оид ба масоили тақмили хизматрасонии китобдорӣ-библиографӣ; баррасӣ ва тасдиқи нақшаи мавзуии

маҷмуаҳои илмӣ, рӯзномаву маҷаллаҳои соҳавӣ, барномаву дарсномаҳои таълимӣ, осори илмӣ, илмӣ-методӣ ва библиографӣ, осори тарҷумашаванда ва тавсияи онҳо барои чоп; ҳамохангсозии фаъолияти бахшу шуъбаҳои китобхона ҷиҳати истифодаи технологияи муосири иттилоотӣ-коммуникатсионӣ; татбиқи таҷрибаи муфиди китобдорӣ ҷаҳонӣ дар фаъолияти китобхона; баррасии масъалаҳои банақшагирӣ, ташкил ва баргузори симпозиум, конференсияҳои илмӣ-амалӣ дар соҳаи фаъолияти китобдорӣ ва ғайраҳо, саҳм мегирад. Бо пешниҳоди Раиси Шуро – Файзализода Ҷумахон Хол дар ҳаёти Шуро дар радифи масъулини Китобхонаи милли, олимони соҳаи китобдорӣ, мутахассисони варзида ва роҳбарони китобхонаҳои калонтарини ҷумҳурӣ, аз қабили Китобхонаи марказии илмӣ ба номи И. Гандии АМИТ, Китобхонаи давлатии бачагонаи ҷумҳуриявии ба номи М. Миршакар, Китобхонаи ҷумҳуриявии тиббии Тоҷикистон, Китобхонаи давлатии патентно техникаӣ, Китобхонаи илмӣ ДМТ ва ҳамзамон сардори Раёсати рушди муассисаҳои фарҳангӣ-фароғатӣ ва хунаҳои мардумии Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон ва декани факултети китобдорӣ ва иттилоотшиносии ДДФСТ ба номи М. Турсунзода, шомил шуданд.

Иқдоми навбатии Файзализода Ҷумахон Хол дар самти бунёди шароити мусоид барои рушди илми китобдорӣ тоҷик ин таъсиси маҷаллаи илмӣ «Паёми Китобхонаи милли» мебошад. Тибқи Оиннома маҷалла дар чунин самтҳо фаъолияти худро роҳандозӣ менамояд: ба ихтиёри хонанда гузоштани маводи ҷиҳати илмӣ, таърихӣ, фарҳангӣ ва махсусан маводи марбут ба китобшиносӣ китобдорӣ; ба ҷоп расонидани мақолаҳои проблемавӣ роҷеъ ба масоили муҳимми илмҳои таърих, педагогика, равоншиносӣ, филология, сотсиология, китобшиносӣ, китобхонашиносӣ, библиографиносӣ ва иттилоотшиносӣ; интишор намудани натиҷаҳои илмию таҳқиқоти рисолаҳои илмӣ дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илм, доктори илм ва доктор аз рӯи ихтисос (PhD); мусоидат ба тарғибу ташвиқи дастовардҳои

илмӣ олимони тоҷик; роҳандозии ҳамкориҳои мутақобила бо ташкилоту муассисаҳои ватанию хориҷӣ ҷиҳати ҷамъоварии мавод ва нашри он; таъмини дараҷаи баланди касбии мақолаҳои ҷопшаванда; объективона инъикос намудани ҳар як ҳодиса, воқеа, рӯйдод ва рақаму далел; мусоидат ҷиҳати истифода аз эълону реклама ва шартномаи ҳамкорӣ барои ғоидаовар шудани маҷалла.

Дар шумораи якуми маҷалла сармуҳаррири он – Файзализода Ҷумахон Хол дар бораи ҳадафу вазифаҳои маҷалла сухан ронда, аҳамияти наشري онро дар рушди илми китобдорӣ тоҷик бисёр муҳим арзёбӣ кардааст. Аз ҷумла ӯ чунин таъкид менамояд: «Ҳангоми таъсиси маҷаллаи мазкур мо тасмим гирифтем, дар заминаи ҳадафу вазифаҳои зерин чунин корҳоро ба анҷом расонем: Аввалан, ғояи асосии таъсиси маҷалла дар саҳифаҳои он муттаҳид сохтани афкори андешаҳои олимону мутахассисон оид ба масъалаҳои мубрами илми китобдорӣ тоҷик, аз ҷумла таҳқиқи таърихи фаъолияти китобхонаҳои мамлакат дар даврони истиқлол, омӯзиши проблемаҳои педагогикаи китобдорӣ, психология ва сотсиологияи хониши гурӯҳҳои мухтасифи хонандагонии китобхонаҳои навъҳои гуногун, нақшумақоми китобхона дар баланд бардоштани ҳисси худшиносӣ худогоҳии милли, рушду нумӯи забони модарӣ, ташаккули фарҳанги иттилоотии хонандагон, густариши ҳамкориҳои судманд бо муассисаҳои китобдорӣ ва марказҳои библиографии мамлакатҳои хориҷӣ дар самти мубодилаи байналмилалӣ китоб, тақвияти фаъолияти абонементи байни китобхонаҳо, инчунин ҳалли дигар масъалаҳое, ки то кунун мавриди омӯзиш қарор нагирифтаанд, маҳсуб мешаванд. Бинобар ин, дар саҳифаҳои маҷалла мунтазам ва ҳаматарафа доираи масъалаҳои аҳамияти назариявӣ амалидоштаи марбут ба илмҳои таърих, педагогика, психология, филология, сотсиология, китобшиносӣ, китобхонашиносӣ, библиографиносӣ ва иттилоотшиносӣ баррасӣ карда мешаванд. Ба ин муносибат,

маҷалла на танҳо натиҷаи корҳои илмӣ олимони соҳаи китобдорӣ, балки инчунин муаррихон, забоншиносон, равоншиносон, сотсиологҳо, бо ибораи дигар ғуем, намоёндагонии кулли соҳаҳои илмҳои гуманитариро ба таъъ мерасонад. Итминони комил дорем, ки ин иқдом метавонад дастаҷамъона дар таҳқиқи бештари масоили то ҳол омӯхтанашудаи соҳаи китобдорӣ тоҷик мусоидат намояд. Сониян, дар саҳифаҳои маҷалла масъалаҳои мубрам ва муҳимтарини марҳалаи ҳозираи фаъолияти китобхонаҳои мамлакат дар давраи нави таърихи давлатдорӣ милли мавриди омӯзиш қарор мегиранд. Ҳамзамон, ҳангоми омӯзиши масъалаҳо мо ба суннатҳои қадимаи китобдорӣ ниёгонамон така намуда, дар асоси онҳо арзишҳои нави китобдориро ташаккул медиҳем, ки сатҳи дониши тахассусии китобдорон ва фарҳанги донишандӯзии шаҳрвандонро боло мебардорад. Сеюм, чи тавре ки қайд намудем, яке аз самтҳои асосии маҷалла ба омӯзиши масъалаҳои китобшиносӣ китобдорӣ нигаронида шудааст. Сабаби ин қабл аз ҳама дар он аст, ки дар доираи барномаҳои таълимӣ муассисаҳои таҳсилоти олӣ ва миёнаи касбии китобдорӣ ба омӯзиши вижаҳои психология ва сотсиологияи хониш, майлу рағбати хонандагон ва таъмини саривақтии эҳтиёҷи онҳо бо асноди интишорёфта бо истифода аз технологияи муосири иттилоотӣ-коммуникатсионӣ, роҳбарӣ ба хониши хонандагон дар китобхонаҳои электронӣ, таҳияву истифодаи дастгоҳи маълумотию библиографии электронӣ ва мувофиқу созгор намудани самтҳои афзалиятноки китобхонаҳои мамлакат ба шароит ва талаботи ҷомеаи иттилоотӣ камтаваҷҷуҳ зоҳир карда мешавад. Мо бо наشري ин маҷалла кӯшиш менамоем, ки ҳолиги мавҷударо пур намоем. Ҷаҳорум, меҳодам таъкид намоям, ки мо ин наشريро ба ҳайси як минбари озод таъсис додем, то ки тавассути он ҳарчи бештар афкори андешаҳои ҷолибу пешқадамро ба намоиш гузорем, тафсири нави мафҳумҳоро, ки дар илми китобдорӣ ватанӣ ва хориҷӣ кайҳо

собит ва устуворанд, пешниҳод намуда, бо дарназардошти талаботи замони муосир дастовардҳои нави инноватсионии ҷаҳониро дар фаъолияти китобхонаҳои мамлакат роҳандозӣ намоем» [6].

Файзализода Ҷумахон Хол ҳамчун муҳаққиқ дар баррасиву таҳқиқи муаммоҳои то ҳол ҳалнашудаи илми китобдорӣ тоҷик фаъолона ширкат варзидааст. Тавассути чопи мақолаҳо ва гузоришҳои пурмухтавои илмӣ таваҷҷуҳи аҳли илм ва мутахассисони соҳаи китобдориро ба ҳалли масъалаҳои мубрами асри иттилоот бештар ҷалб кардааст. Масалан, дар мақолаи «Масоили ташаккули хониши бомулоҳиза дар асри рақамигардонӣ» [3] ӯ ба яке аз масъалаҳои муҳим ва барои китобхонашиносии ватанӣ ҳанӯз нави илмӣ таваҷҷуҳ зоҳир намуда, оид ба нақшу мақоми он дар ташаккули шахсияти хонанда мулоҳизаҳои ҷолиб баён кардааст. Ба андешаи муаллиф марҳилаи имрӯзаи рушди ҷомеаи башарӣ, ки муҳаққиқон онро аксаран бо унвони «асри рақамигардонӣ» муаррифӣ мекунанд, муносибати афроди ҷомеаро нисбат ба мутолиа дигаргун сохта, ба раванди ташаккули фарҳанги хониш таъсири амиқ расонид ва доираи хониши бомулоҳизаро маҳдуд сохт. Дар баробари ин муаллиф таъкид менамояд, ки имрӯз раванди ташаккули хониши бомулоҳизаро омилҳои гуногун – воридоти технологияҳои муосири иттилоотӣ-коммуникативӣ, рушди алоқаи мобилӣ, вусъати бемайлони иттилоот дар шабакаҳои гуногуни иҷтимоӣ, нокифоягии вақти истифодабарандагони иттилоот ва амсоли инҳо ҳалалдор месозанд. Муаллиф нақши хониши бомулоҳизаро барои ташаккули шахсияти ҷамаҷониба инкишофёфта таъкид намуда, ҷойгоҳи китобхона ва киитобдорро дар ин раванд муҳим арзёбӣ намудааст. Ба ақидаи муаллиф хониш барои ҷомеа ва афроди он танҳо дар мавриде самараи дилхоҳ медиҳад, ки агар он сатҳӣ набошад, дар раванди мутолиа ба ғоя, сюжетҳои асилу нотақдор ва шавқовари асар таваҷҷуҳи бештар зоҳир гардад, дар мавриди нофаҳмо будани матнҳои ҷудогона онҳо то пайдо шудани тасаввуроти комил гаштаву баргашта

бо мулоҳиза мутолиа шаванд. Барои ташаккули хониши бомулоҳиза муаллиф баландхонии асар, хониши чандкаратаи сархатҳои китоб ва сужети ғояҳои баҳсталаб, хониши муштарак (бо дӯстон, ҳамсабақон, аҳли хонавода ва амсоли ин), рушди тафаккури интиқодиро зарур арзёбӣ мекунад.

Дар тӯли беш аз се соли роҳбарӣ ба ҳайси Директори Китобхона ӯ тавонист, ки тавассути иштирок ва суханронӣ дар конференсияву симпозиумҳои ҷумҳуриявӣ байналмилалӣ худро ба ҳайси ташаббускор, навоар, роҳбари ҷашми кордон ва аз ҷама муҳимаш инсонии комил ва олими баркамол муаррифӣ намояд. Бо маърузаву гузоришҳои пурмухтавои худ дар нишастҳои илмӣ, чи дар дохили кишвар ва чи берун аз он бо афкору андешаҳои созандаи илмӣ ширкат варзида, барои ҳалли проблемаҳои ҷойдошта ва рушди минбаъдаи соҳаи китобдорӣ тавсияномаҳои ҷолибу қобили қабул пешниҳод кардааст. Аз ҷумла, муфасссалтар нигаред ба матни маърузаи ӯ дар Конференсияи байналмилалӣ «Осиёи Марказӣ – 2022: Захираҳои иттилоотӣ-китобдорӣ дар илм, маориф, фарҳанг ва тичорат» дар мавзӯи «Ҳолат ва тамоюлҳои рушди захираҳои электронии Китобхонаи миллии Тоҷикистон», ки моҳи ноябри соли 2022 дар шаҳри Андиҷони Ҷумҳурии Ўзбекистон баргузор гардидааст [4]. Ва ё таваҷҷуҳ фармояд ба матни комили суханронии Файзализода Ҷумахон Хол дар мизи мудаввар таҳти унвони «Нусхаҳои ҳатмӣ – асоситарин роҳи пуррагардонии фонди китобхона», ки рӯзи 9-уми июни соли 2023 дар Китобхонаи миллии баргузор шудааст [2].

Ҳамчун роҳбар Файзализода Ҷумахон Хол бо хислатҳои наҷиби худ дар байни аҳли кормандони китобхона соҳибэҳтиром, дар муошират таҳаммулгаро, дар татбиқи масъалаҳои тарҳрезӣшуда ҳамеша устувор аст. Ин ва дигар фазилатҳои сутудай ӯ имкон додаанд, ки дар ҷамаи самтҳои фаъолияти китобхона проблемаҳои ҷойдошта саривақт роҳи ҳалли худро ёбанд. Масалан танҳо дар ҷаласаи назоратии ӯ, ки ҳар ҳафта рӯзи душанбе баргузор мешавад на кам аз 20-30

масъалаи мавҷуда мавриди баррасӣ қарор мегиранд ва иҷроиши ҳатмии онҳоро шахсан худаш назорат мекунад.

Ҳамзамон саҳми Файзализода Ҷумахон Хол дар ислоҳоти фаъолияти шуъбаву бахш ва марказҳои китобхона хеле назаррас аст. Бо ибтикори ӯ «Барномаи рушди Китобхонаи миллии дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2023-2027» таҳия гардида, бо қарори Ҳукумати ҷумҳурӣ аз 3 декабри соли 2021, таҳти рақами 515 тасдиқ шудааст.

Адабиёти истифодашуда

1. Гадоалиева, Р. Аз фурӯғ то фурӯғ. Назари ҳакамон ба озмун. Оё Китобхонаи миллии ба баргузори он пурра омода буд?, Нашр шуд 2020-12-16 [Манобеи электронӣ]. – Реҷаи дастрасӣ: <http://old.kmt.tj/az-furug-furug-nazari-khakamon-ba-ozmun-oyo-kitobhona-milli-ba-barguzorii-purra-omoda-bud>
2. Мизи гирд дар Китобхонаи миллии. Нигаронии профессор Файзализода аз кундии вуруди нусхаҳои ҳатмӣ ба Китобхона [Манобеи электронӣ]. – Реҷаи дастрасӣ: <https://kmt.tj/>
3. Файзализода, Дж. Х. Проблемы формирования вдумчивого чтения в цифровую эпоху // Вестник Национальной библиотеки. – 2023. – №1 (1). – С.128-135.
4. Файзализода, Дж.Х. Состояние и тенденции развития электронных ресурсов Национальной библиотеки Таджикистана: выс-тупление на Международной конференции «Центральная Азия – 2022: Информационно-библиотечные ресурсы в науке, образовании, культуре и бизнесе» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://kmt.tj/wp-content/uploads>

Умед ҳаст, ки зеро роҳбарии профессор Файзализода Ҷумахон Хол Китобхонаи миллии дар татбиқи сиёсати фарҳангии Ҳукумати ҷумҳурӣ, бахусус дастуру ҳидоятҳои Пешвои муаззами миллат дар самти боло бурдани сатҳи китобхонии мардуми кишвар ва тарғибу ташвиқи дастовардҳои илмиву адабӣ ва фарҳангии Тоҷикистони соҳибистиклол саҳми муносиб мегузорад. Мо дар иҷрои ин кори пурмасъулият ба ӯ комёбӣ ва муваффақият таманно дорем.

/2022/05/.pdf

5. Файзализода, Ҷ. Х. COVID-19 ва китоб. Оё ин беморӣ тавонист ба завқи мутолиа таъсир расонад // Ҷум-ҳурият. – 2021. – 9 август.
6. Файзализода, Ҷ. Х. Сухани сармуҳаррир // Паёми Китобхонаи миллии. – 2023. – №1 (1). – С.10-11.
7. Файзализода, Ҷ. Тулӯи ситораҳои нав. Муҳовараи муовини раиси комиссияи озмуни ҷумҳуриявӣ «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» / мусоҳиб Б. Баҳодур // Ҷумҳурият. – 2021. – 6 январ.
8. Ҷумахон Файзализода: Дар ин рӯзҳои баргузори озмун китобхона ба ягон мушкил рӯ ба рӯ нашуд. Нашр шуд 2020.12.18 / мусоҳиба ба рӯзноманигор Р. Гадоалиева [Манобеи электронӣ]. – Реҷаи дастрасӣ: <http://old.kmt.tj/chumahon-fayzalizoda-dar-ruzkhoi-barguzorii-ozmun-kitobhona-ba-yagon-mushkil-ru-ba-ru-nashud>

”

Мо аз ҷавонон умеди калон дорем, зеро оянда масъулияти давлатдорӣ ва рушди кишвар бар зиммаи онҳо меафтад”

Эмомалӣ Раҳмон-Президенти Тоҷикистон

Дар воқеъ ҷавонон неруи созандаву бунёдкор ва пешбарандаи ҷомеаи имрузи кишвар ва ояндаи кишварамон ба ҳисоб мераванд ва дар ҳалли ҳамаи масъалаҳои ҳаёти ҷомеа ва давлат ҳамеша саҳми арзанда доранд. Сиёсати имрӯзаи Пешвои миллат сиёсати ҷавонпарварона мебошад. Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон аз рӯзҳои аввали роҳбарӣ ба ин қишри бузурги ҷомеа-ҷавонон таваҷҷуҳи хоса зоҳир намуда, ҳамеша иброз медоранд, ки ҷавонон ояндаи миллатанд ва фардо идораи давлат ба дасти онҳост.

Аз ин рӯ, онҳо бояд дар руҳияи баланди ҳештаншиносию ватандӯстӣ, ҳудогоҳии миллӣ ва ифтихори миллӣ тарбият ёфта, донандаи забонҳои хориҷӣ ва дорандаи касбу ҳунари

воло ба воя расанд. Воқеан, яке аз дастовардҳои муҳими Истиқлоли давлатӣ барои ҷавонон ин таваҷҷуҳи падаронаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба насли ҷавон мебошад. Дар тӯли беш аз 30 соли Истиқлоли давлатӣ Президенти кишвар ба ҷавонон така карда, дахҳо маротиба дар мулоқоту ҷамъишҳо масъалаҳои зиёди ҳаётии наврасону ҷавонро баррасӣ ва ҳаллу фасл намудаанд. Ин муносибат бори дигар ғамхории Президенти кишвар ва Ҳукумати ҷумҳуриро нисбат ба насли ҷавон ва татбиқи сиёсати давлатии ҷавонон инъикос менамояд. Тадбирҳои роҳандозигардида дар самти ҷавонон бешуморанд, вале чун нишонаи ғамхории Пешвои миллат ба онҳо чандеро пеши назар меорем. Аз ҷумла, эълон

гардидани солҳои 2020-2040 бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф, роҳандозии озмунҳои ҷумҳуриявии “Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст”, “Илм-фурӯғи маърифат”, “Тоҷикистон ватани азизи ман”, “Тоҷикон дар оинаи таърих” ва ғайра, ки ба тарбияи маънавии ҷавонон нигаронида шудаанд, дар ташаккули шахсияти ҷавонон нақши муассир мебозад.

Бо мақсади боз ҳам баланд бардоштани сатҳи маърифатнокии мардуми Тоҷикистон ва дар навбати аввал, наврасону ҷавонон, завқи китобхонӣ, тақвияти ҳофизаи фарҳангӣ, дарёфти чехраҳои нави суҳандону суҳанвар, арҷ гузоштан ба арзишҳои милливу фарҳангӣ, рушди қобилияти эҷодӣ ва густариши эҳсоси ҳудогоҳиву ҳудушиносии аҳли ҷомеа О змуни ҷумҳуриявии «Фурӯғи субҳи доноӣ китоб аст» рӯи кор омад ва садҳо ҷавонони ватандусту соҳибистеъдодро кашф ва муҷалло падидор намуд. Ҳамаи ин ғамхорию дастгириҳои бевоситаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон мо -

ҷавонони кишварро масъул менамояд, ки ба хоҳири ояндаи неки Ватан ва пешрафти давлати соҳибистиклол, омӯхтани илму дониш, касбу ҳунари, забонҳои хориҷӣ, технологияҳои наватарин ҳамарӯза заҳмат кашем ва Ватанамонро пешрафта гардонем. Дар ҷомеаи имрӯза дар пешбурди соҳаҳои мухталифи иқтисоди миллӣ мавқеи ҷавонон хеле муҳим аст, чунки ин қишри ҷомеа дорои афкори тозаю нав, нерӯи зеҳнии тавоно ва иқтидори муҳими пешбарандаи иқтисод буда, истифодаи васеи технологияи муосирро дар истеҳсолоти метавонад ба хубӣ таъмин созад.

Заҳматҳои шабонарӯзии ҷавонони кишвари мо бобати иштироки ғайилона дар рушду нумӯи кишвари азизамон эътимод ба он месозад, ки ҷавонони мо бо ҳисси баланди ҳудушиносиву ҳудогоҳии миллӣ ва ифтихор аз давлату давлатдорӣ миллӣ дар оянда низ тамоми нерӯи ҳудро барои ҳифзи дастовардҳои истиқлолият, таҳкими давлатдорӣ, ваҳдати миллӣ, сулҳу субот, рушди минбаъдаи иқтисодиву иҷтимоии Ватани азизамон ва устувор гардонидани мавқеи он дар қатори кишварҳои мутараққӣ сафарбар менамоянд.

Дар роҳ Пешвои ҷавонпарави миллати тоҷик таъкид менамояд, ки “Ҷавонон бояд сабақҳои Истиқлолиятро ҳаматарафа омӯзанд, аз сиёсати имрӯз огоҳ бошанд, таърихи гузаштаву ҳозираи халқи худро гаштаву баргашта барақ зананд ва аз Ватан, миллат, забон ва фарҳанги худ ифтихор намоянд”. Эмомалӣ Раҳмон Ин нукта низ ҳувайдост, ки маҳз ҳисси ватандӯстӣ намегузорад, ҳаракат ё падидаи нохуш амнияти миллатро ҳалалдор кунад.

Муҳимтарин василаи баланд бардоштани эҳсоси ватандӯстии ҷавонон ташаккули фарҳанги маънавию сиёсӣ, маърифати ҳуқуқӣ ва омӯзиши таърихи пурғановати миллати худ ба ҳисоб меравад. Зеро мавқеи иҷтимоӣ ва сиёсии онҳо дар баробари нерӯи демократии ҷомеа ва давлат хусусиятҳои таҳаввулот, стратегияи рушд ва ояндаи кишварро муайян месозад. Ҷомеа ё кишваре, ки дар навбати аввал ба таълиму тарбия, рушди маърифатнокӣ ва ғаъолияти ҷавонон таваҷҷуҳ зоҳир намекунад, ба сатҳи баланди инкишоф расиданаш бисёр машаққат аст. Моҳияту мафҳумҳои “Ватан” ва “ватандӯстӣ” дар замони Истиқлолияти давлати ранги дигар касб кард ва ҷомеаи кишвар дар ин масир ҷавононро бештар ҳидоят намуд. Танҳо худшиносии миллӣ, аз таърих огоҳ будан ва ибрат гирифтани ягона роҳе мебошад, ки майли ҷавононро ба сӯйи ҳифзи арзишҳои миллӣ, ҳимояи фарҳанги миллӣ ва яқпорчагии сарзамин раҳнамоӣ мекунад.

Аз ин рӯ, мебояд, ки дар раванди тарбияи ватанпарастии ҷавонон ҳамаи субъектҳои тарбия бояд барои расидан ба як ҳадаф талош варзанд ва танҳо ҳамагон вақт натиҷаи дилхоҳ ба даст хоҳад омад ва ин ҳадаф пеш аз ҳама таъмини ягонагии Тоҷикистон ва тарбияи ҷавонон дар руҳияи худшиносӣ аст. Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон сиёсати давлатии ҷавононро яке аз рукнуҳои аввалиндараҷаи сиёсати Ҳукумат ва Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон шуморида, ҳамеша таъкид медоранд, ки “Ҷавонон нерӯи ғаъолу боғайрат, қувваи созандаи ҷомеаи моро ташкил медиҳанд. Онҳоро хуб тарбия кардан ва ба роҳи дурусти зиндагӣ ҳидоят кардан

вазифаи муқаддаси ҳамаи аъзои ҷомеа аст. Зеро ҷавонон ободгарони Ватан, соҳибони ояндаи Тоҷикистони мустақилу демократӣ ва такагоҳи бозғиримоди давлати соҳибистиклол мебошанд”. Пас рисолат ва масъулияти мо-ҷавонон дар роҳи расидан ба ормонҳои миллӣ беш аз ҳар вақти дигар тақвият меёбад. Аз ин рӯ, мо бояд кӯшиш кунем ва донем, ки ояндаи ин давлати соҳибистиклол ва миллат ба мо вобастааст. Моҳияти сиёсати ҷавонпарвариро ҳанӯз чанд сол қабл Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон чунин тавзеҳ дода буд: “Мо ба масъалаи ҷавонон барои он таваҷҷуҳи махсус зоҳир менамоем, ки онҳо ояндаи миллату давлатанд.

Бинобар ин, Шумо бояд дар маҷмӯи сиёсати давлатро доир ба тамоми соҳаҳо ҳамчун сиёсати давлатии ҷавонон қабул карда, дар татбиқи он такагоҳи асосӣ бошед. Ҳар як тадбире, ки дар мамлакат амалӣ карда мешавад, мақсади он пеш аз ҳама беҳбудии ҳаёти Шумо – ҷавонон ва ба хотири ояндаи неки Тоҷикистон аст”.

Саҳифаи фарогати

Маводҳоро аз интернет
А.Каримова ҷамъ овард

■ Имтиҳон

Дар Донишгоҳи тиббӣ имтиҳон мегузарад. Омӯзгор ба донишҷӯён мегӯяд:

-Шогирдони азиз, шпаргалкаҳои худро баъди истифодабарӣ напартоед, солҳои аввали корӣ онҳо ба шумо даркор мешаванд.

Ҳеҷ гап не

Муаллим:

-Писаратон синфи сеюмро тамои карду хонданро ёд нагирифт. Ин шуморо ба ташвиш намеорад?

Падар:

-Ҳеҷ гап не муаллим, мисли бародараш дар донишгоҳ ёд мегирад.

■ Пӯлод ва тилло

Ҷавоне ба Мушфиқӣ ҳасрат кард:

-Дар имтиҳон дар бораи “Обу тоб ёфтани пӯлод” гап задаму аз ҷӣ бошад, ки муаллим “2” гузошт.

Мушфиқӣ гуфт:

Имтиҳон ҷоест, ки тиллоро монда, дар бораи пӯлод гап занӣ?

■ Рӯзи маош

Ман фақат рӯзи маошам марди мард

Бисту нӯҳ рӯзи дигар бо ранги зард.

Ман фақат рӯзи маошам паҳлавон

Бисту нӯҳ рӯзи дигар ман нотавон.

Ман фақат рӯзи маош мошинсавор

Бисту нӯҳ рӯзи дигар ман хору зор

Ҳафтуним ҷақрим роҳро ҳар саҳар

Ман пиёда тай кунам то ҷойи кор.

Бар занам рӯзи маош ман шавҳарам

Бисту нӯҳ рӯзи дигар бе ҳамсарам.

Қиссаҳо холи ҷу қачнули гадо,

Нимгурусна ҳар кучо, дар ҳар дарам.

Ман фақат рӯзи маош чун мардакам,

Бисту нӯҳ рӯзи дигар як гардакам

Ман фақат рӯзи маош бедардакам

Бисту нӯҳ рӯзи дигар ман “бардакам”

Раҷаб Саидӣ.